

Rezultati analize prikupljenih podataka banaka za dio QIS-a koji se odnosi na efekat primjene novog regulatornog okvira - Stub 1

Sarajevo, mart/ožujak 2017. godine

SADRŽAJ:

UVOD.....	4
1. REGULATORNI KAPITAL I FINANSIJSKA POLUGA	6
1.1. KVANTITATIVNI DIO	6
1.2. FINANSIJSKA POLUGA	9
1.3. ANALIZA UPITNIKA – SEGMENT KAPITAL I FINANSIJSKA POLUGA	9
2. KREDITNI RIZIK (OBRAZAC KR-SP) – ANALIZA PODATAKA	11
2.1. Vrijednost izloženosti	11
2.2. Analiza dostavljenih podataka prema ponderima rizika	11
2.3. Tehnike smanjenja kreditnog rizika (CRM)	16
2.3.1. Jednostavna metoda CRM-a	16
2.3.2. Složena metoda finansijskog kolaterala	17
2.4. ANALIZA UPITNIKA – SEGMENT KREDITNOG RIZIKA	18
2.4.1. Izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama	18
2.4.2. Izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama/ subjektima javnog sektora/ vjerskim zajednicama/ pokrivene obveznice	18
2.4.3. Izloženosti prema stanovništvu, u statusu neizmirenja obaveza i obezbijeđene nekretninama	19
2.4.4. Vanbilansne stavke i finansijski derivati	20
2.4.5. Tehnike ublažavanja kreditnog rizika	21
2.4.6. Kolateral (materijalna kreditna zaštita)	21
2.4.7. Garancije (nematerijalna kreditna zaštita)	23
2.5. DODATNI OBRASCI ZA POTREBE KREDITNOG RIZIKA – LTV i NEKRETNINE	24
2.5.1. Dodatni LTV obrazac	24
2.5.2. Dodatni obrazac – Nekretnine	25
3. OPERATIVNI RIZIK – ANALIZA PODATAKA	26
3.1. Analiza Obrasca „C 16.00 (OPR)“ – Jednostavni/ Osnovni vs. Standardizirani pristup.....	27
3.2. Analiza Obrasca „C17.00 - Operativni rizik: bruto gubici i povrati prema poslovnim linijama i vrsti događaja u prethodnoj godini (OPR detaljni podaci)“	28
3.3. ANALIZA UPITNIKA – SEGMENT OPERATIVNOG RIZIKA	30
4. TRŽIŠNI RIZIK – ANALIZA PODATAKA	34
4.1. POSTOJEĆI REGULATORNI OKVIR	34
4.2. POLAZNE OSNOVE ZA QIS	38
4.3. TRŽIŠNI RIZIK – ANALIZA PODATAKA	39
4.3.1. Obrazac C 18.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizike pozicije dužničkih vrijednosnih papira kojima se trguje (TR SP RPDVP)	39
4.3.2. Obrazac C 21.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizik pozicije vlasničkih vrijednosnih papira (TR SP RPVVP)	39
4.3.3. Obrazac C 22.00 - Tržišni rizici: Standardizovani pristup za valutni rizik (TR SP VR)	40
4.3.4. Obrazac C 23.00 - Tržišni rizici: Standardizovani pristup za robni rizik (TR SP RR)	41
4.3.5. Detaljni izvještaj o poslovima knjige trgovanja i Izvještaj o knjizi trgovanja-dnevna stanja	41
4.4. DODATNI OBRASCI ZA POTREBE TRŽIŠNOG RIZIKA	41
4.5. ANALIZA UPITNIKA SEGMENT TRŽIŠNOG RIZIKA	42
4.6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA – SEGMENT TRŽIŠNI RIZIK	44
5. ZAKLJUČAK	47

POPIS SKRAĆENICA I OSTALIH KORIŠTENIH POJMOVA

Agencija	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine
Bazel III	Međunarodni sporazum o mjeranju kapitala i standardima kapitala
BIA	Pristup osnovnog pokazatelja
BCBS	Bazelski komitet za superviziju banaka
BiH	Bosna i Hercegovina
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine
COREP	Jedinstveni okvir za regulatorno izvještavanje na nivou EU
CRD IV	Direktiva 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, izmjeni Direktive 2002/87/EZ, te stavljanju van snage direktiva 2006/48/EZ i 2006/49/EZ
CRM	Credit risk mitigation (umanjenje kreditnog rizika)
CRR	Uredba (EU) br. 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. godine o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012
ECA	Agencija za kreditiranje izvoza
ECAI	Vanjska institucija za procjenu kreditnog rizika
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
QIS	Kvantitativna studija uticaja
SA	Standardizirani pristup za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za kreditni, operativni i tržišni rizik
SIBs	Sistemske značajne banke
Strategija Agencije	Strategija Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine za uvođenje Bazela III
UBBiH	Udruženje banaka Bosne i Hercegovine
VaR	Vrijednost pod rizikom

UVOD

U skladu sa aktivnostima entitetskih agencija za bankarstvo na pripremama za implementaciju Strategije Agencije, u 2016. i 2017. godini vršene su aktivnosti oko provođenja QIS-a za implementaciju novih zahtjeva u pogledu regulatornog kapitala, izračuna kapitalnih zahtjeva za kreditni, operativni i tržišni rizik.

Cilj QIS-a bio je sagledavanje efekata uticaja na bankarski sistem uvođenja novog regulatornog okvira u BiH u skladu sa zahtjevima EU, odnosno CRD IV i CRR. Ove aktivnosti su se provodile koordinirano između entitetskih agencija za bankarstvo na nivou bankarskog sistema BiH a u saradnji sa UBBiH.

QIS obuhvata izračunavanje regulatornog kapitala, stopu finansijske poluge, kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik po SA, uključujući CRM tehnike, kapitalnih zahtjeva za operativni rizik po BIA i SA, kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik po SA.

Upitnik uz QIS je dokument koji predstavlja kvalitativni dio QIS-a i sadrži upitnike/pitanja koje banke treba da ispune vezano za regulatorni kapital, finansijsku polugu, kreditni, operativni i tržišni rizik.

Uputstvo za popunjavanje izvještajnih obrazaca za potrebe QIS-a sadrži opšte napomene i upute za popunjavanje COREP obrazaca za adekvatnost kapitala, kreditni rizik, operativni rizik, tržišni rizik i finansijsku polugu. Uz COREP obrasce dostavljeni su i dodatni obrasci kojim se pojašnjavaju pojedine pozicije COREP obrazaca i koji sadrže druge neophodne podatke za sagledavanje efekata primjene novih regulatornih zahtjeva. Dostavljeni su i primjeri izračuna kapitalnih zahtjeva za kreditni, operativni i tržišni rizik.

Podatke u QIS-u banke su trebale ispuniti na finansijski datum 30.09.2016. godine.

Sa 30.09.2016. godine u FBiH bankarsku dozvolu imalo je 16 banaka. Zbog statusne promjene – pripajanja jedne banke drugoj banci u analizi podataka u QIS-u uključeno je 15 komercijalnih banaka. Ishodna banka nije bila u mogućnosti da osigura podatke za potrebe popune COREP obrazaca za banku koja se pripojila, obzirom da je isto zahtjevalo doradu informacionog sistema banke koja se pripojila, od strane vlasnika, što je iziskivalo dodatne resurse i vrijeme.

Nakon dostavljanja QIS-a od strane banaka u FBiH, pristupilo se pregledu dostavljene dokumentacije. U dijelovima dostavljenog QIS-a kod banaka gdje su uočene određene nelogičnosti kontaktirale su se banke, gdje su zatražena dodatna objašnjenja, ili određene korekcije, odnosno ispravke, ukoliko je to bilo neophodno.

Sa stanovišta kvalitete dostavljenih podataka od strane banaka u FBiH, može se reći da one predstavljaju prihvatljiv, odnosno dobar početni osnov za potrebe provođenja QIS-a. Dalji proces implementacije Strategije Agencije podrazumijeva provođenje i drugih kvantitativnih studija, kada se za to steknu uslovi.

Za potrebe analize izvršena je podjela banaka u FBiH sa tri aspekta na sljedeći način:

1. Prema veličini aktive:

- I grupa banaka** – banke sa aktivom preko 2 milijarde KM (2 banke), koje predstavljaju 47,8% ukupne aktive bankarskog sistem FBiH,
- II grupa banaka** – banke sa aktivom od milijardu KM do 2 milijarde KM (3 banke), koje predstavljaju 23,2% ukupne aktive bankarskog sistem FBiH,
- III grupa banaka** –banke sa aktivom od 500 miliona KM do milijardu KM (4 banke), što čini 18,5% ukupne aktive bankarskog sistema FBiH i
- IV grupa banaka** - banke sa aktivom do 500 miliona KM (6 banaka), koje predstavljaju 10,5% ukupne aktive bankarskog sistem FBiH;

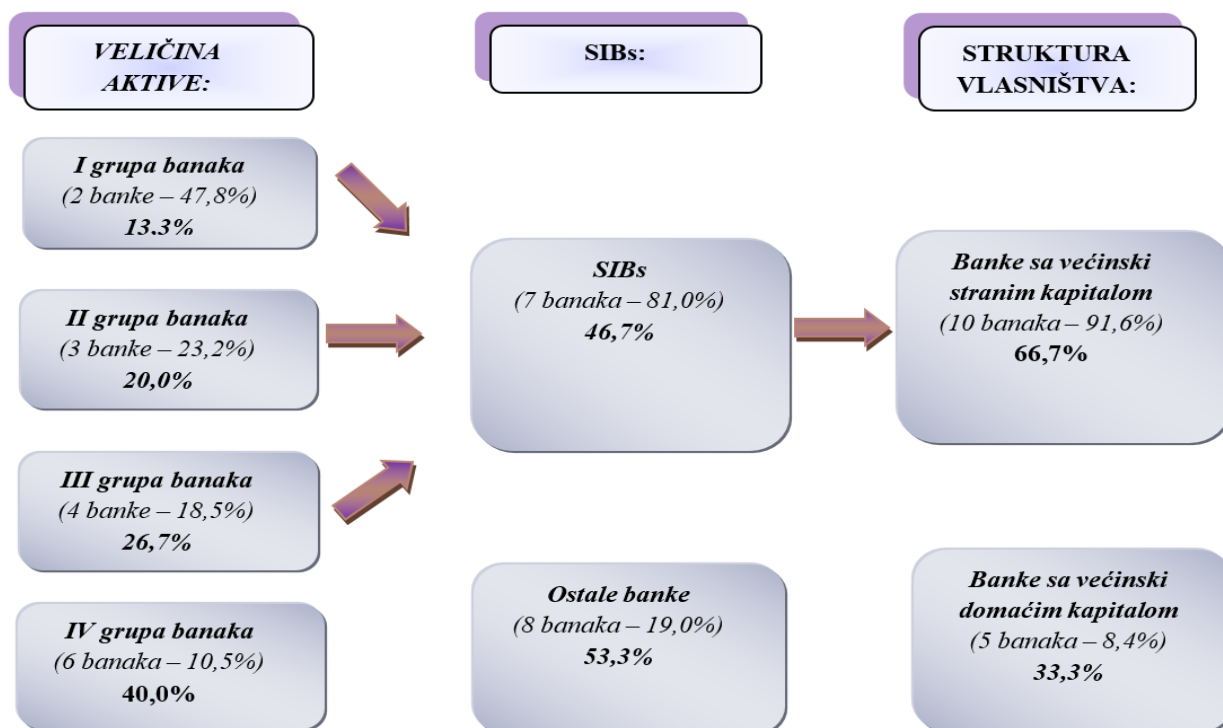
2. Prema Metodologiji za utvrđivanje liste sistemski važnih banaka u BiH, odnosno ažuriranoj listi banaka u BiH prema sistemskoj važnosti za 2016. godinu, Odjeljenja za finansijsku stabilnost CBBiH:

- SIBs (7 banaka) koje učestvuju sa 81,0% i
- Ostale banke (8 banaka) koje učestvuju sa 19,0% u ukupnoj aktivni bankarskog sistema FBiH; kao i

3. Prema vlasništvu:

- Banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom (10 banaka) koje učestvuju sa 91,6% i
- Banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom (5 banaka) koje učestvuju sa 8,4% u ukupnoj aktivni bankarskog sistema FBiH.

SIBs prema veličini svoje aktive spadaju u I, II i dio III grupe banaka (dvije banke) i sve su prema strukturi vlasništva, banke sa stranim i većinski stranim kapitalom, što se može sagledati i iz sljedećeg grafikona:

1. REGULATORNI KAPITAL I FINANSIJSKA POLUGA

1.1 KVANTITATIVNI DIO

Prema postojećem regulatornom okviru, banke uključene u analizu QIS-a u FBiH su sa 30.09.2016. godine imale sljedeću strukturu kapitala:

- u 000 KM -

OPIS	Postojeći regulatorni okvir
OSNOVNI KAPITAL	2.012.367
DOPUNSKI KAPITAL	334.344
ODBITNE STAVKE OD KAPITALA BANKE	190.971
NETO-KAPITAL	2.155.740

Na osnovu dostavljenih podataka u obrazacu C 01.00-Regulatorni kapital-KA 1, banke su u redovnom osnovnom kapitalu prikazale dionički kapital, premije na dionice, ostale rezerve koje se odnose na statutarne i ostale kapitalne rezerve, kao i zadržanu dobit proteklih godina. Banke su u odbitnim stavkama od redovnog osnovnog kapitala (regulatorna usklađenja), uključivale otkupljene vlastite dionice, gubitak proteklih godina i gubitak tekućeg perioda, goodwill i ostalu nematerijalnu imovinu i instrumente redovnog osnovnog kapitala subjekata finansijskog sektora u kojima banka ima značajno ulaganje i ona u kojima banka nema značajno ulaganje. Dodatni osnovni kapital iskazala je jedna banka u FBiH.

U dopunskom kapitalu banke su iskazale plaćene instrumente kapitala i subordinisane dugove (dionički kapital iz osnova nominalnog iznosa prioriternih kumulativnih dionica, hibridne stavke kapitala i ostale instrumente kapitala).

Iskazivanje pozitivnih i negativnih revalorizacijskih rezervi, obzirom na finansijski datum provođenja QIS-a, je vršeno u skladu sa postojećim regulatornim okvirom, odnosno Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti, kao i opšte ispravke vrijednosti za kreditni rizik najviše 1,25% rizika ponderisane aktive. Navedene stavke će biti predmetom usklađivanja u narednom periodu.

Struktura stavki kapitala, na osnovu obrađenih podataka banaka u QIS-u, prema novim regulatornim zahtjevima daje se u sljedećem pregledu:

- u 000 KM -

OPIS	Novi regulatorni okvir
REDOVNI OSNOVNI KAPITAL	1.934.808
DODATNI OSNOVNI KAPITAL	8.463
OSNOVNI KAPITAL	1.943.271
DOPUNSKI KAPITAL	144.672
REGULATORNI KAPITAL	2.087.943

Efekat promjene regulatornog kapitala je smanjenje regulatornog kapitala u odnosu na postojeći regulatorni okvir (neto kapital) za 67.797 hiljada KM ili za 3,1%. Efekat smanjenja rezultat je različite metodologije izračuna regulatornog kapitala kao i novih odbitnih stavki od kapitala banke (npr. ulaganje banke u subjekte finansijskog sektora ako banka nema ili ima značajna ulaganja) kao iznos opštih rezervi za pokriće kreditnih gubitaka za aktivu banke procjenjenu kao kategorija A - dobra aktiva koji nije uključen u izračun regulatornog kapitala prema novom regulatornom okviru.

U ukupnom redovnom osnovnom kapitalu SIBs imaju učešće od 78,05%, dok ostale banke imaju učešće od 21,95%; banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom imaju učešće od 90,79% dok banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom imaju učešće od 9,21%. Vezano za učešće grupe banaka po veličini aktive, I i II grupa čine 69,60% učešća u ukupnom redovnom osnovnom kapitalu banaka.

U skladu sa postojećim regulatornim okvirom i zahtjevom da iznos dopunskog kapitala ne može biti veći od jedne trećine osnovnog kapitala banke (počev sa stanjem na dan 31.12.2016. godine), a sagledavajući dostavljene podatke banaka, može se konstatovati da sa 30.09.2016. godine niti jedna banka u FBiH ne bi imala prekoračenje navedenog limita.

Obzirom da su banke bile u obavezi da dostave dvije verzije KR-SP obrasca za kreditni rizik, polazeći od :

- ispravke vrijednosti prema MRS-u 39 i rezervisanja prema MRS-u 37 i
- ispravke vrijednosti ili rezervisanja za kreditne gubitke (RKG), u zavisnosti šta je veće, izvršeno je sagledavanje efekata na kapital banaka, uzimajući u obzir navedene varijante.

Stopa adekvatnosti kapitala (stopa neto kapitala) banaka prema postojećem regulatornom okviru po stanju na dan 30.09.2016. godine iznosi 16,1% i veća je od zakonski propisane od 12%. Po bankama stopa je iznosila u rasponu od 11,5% do 41,1%.

U sljedećem pregledu daju se stope kapitala banka u FBiH prema novom regulatornom okviru:

OPIS	Novi regulatorni okvir
STOPA REDOVNOG OSNOVNOG KAPITALA 6,75%	15,26%
STOPA OSNOVNOG KAPITALA 9%	15,33%
STOPA UKUPNOG KAPITALA 12%	16,47%

Stopa ukupnog kapitala na nivou bankarskog sistema FBiH u skladu sa novim kapitalnim zahtjevima bi iznosila 16,47%. Po bankama stopa ukupnog kapitala bi iznosila u rasponu od 11,80% do 44,52%.

Sve banke bi ispunjavale stopu redovnog osnovnog kapitala i stopu osnovnog kapitala, dok bi dvije banke imale stopu ukupnog kapitala nižu od 12,0% (11,80% i 11,91%). Jedna od navedenih je SIBs banka, a razlog smanjenja je umanjenje ukupnog kapitala po osnovu umanjenja za značajna ulaganja u subjekte finansijskog sektora, kao i prikazanog manjeg iznosa opštih ispravki vrijednosti za kreditni rizik uključenih u dopunski kapital, istovremeno banka je imala konzervativniji pristup, te je za pojedine stavke imovine koristila veće pondere u odnosu na one propisane nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka.

Sve banke bi imale zaštitni sloj za očuvanje kapitala, odnosno regulatorni kapital u obliku redovnog osnovnog kapitala u iznosu od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku.

Stope kapitala banaka prema novom regulatornom okviru, prema grupama banaka, daju se u sljedećem pregledu:

Grupe banaka	Stopa redovnog osnovnog kapitala	Stopa osnovnog kapitala	Stopa ukupnog kapitala
SIBs BANKE	14,76%	14,76%	16,01%
OSTALE BANKE	17,34%	17,69%	18,40%
	15,26%	15,33%	16,47%
STRANI/PRETEŽNO STRANI KAPITAL	14,89%	14,89%	15,99%
DOMAĆI/PRETEŽNO DOMAĆI KAPITAL	20,31%	21,27%	22,92%
	15,26%	15,33%	16,47%
I GRUPA BANAKA	15,04%	15,04%	16,80%
II GRUPA BANAKA	14,77%	14,77%	15,25%
III GRUPA BANAKA	15,06%	15,06%	15,41%
IV GRUPA BANAKA	17,98%	18,67%	20,08%
	15,26%	15,33%	16,47%

Iz pregleda je vidljivo da najveće stope redovnog osnovnog kapitala, kao i stope osnovnog, odnosno ukupnog kapitala imaju banke koje nisu SIBs, odnosno banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i banke koje pripadaju IV grupi banaka po veličini aktive.

Struktura, odnosno učešće ukupne izloženosti po rizicima, prema postojećem i novom regulatornom okviru daje se u sljedećem pregledu:

- u 000 KM -

OPIS	Postojeći regulatorni okvir		Novi regulatorni okvir	
	iznos	učešće	iznos	učešće
STOPA ADEKVATNOSTI KAPITALA/ STOPA UKUPNOG KAPITALA	16,10%		16,47%	
IZLOŽENOST KREDITNOM RIZIKU	12.400.768	92,60%	11.566.979	91,25%
IZLOŽENOST OPERATIVNOM RIZIKU	990.880	7,40%	919.227	7,25%
IZLOŽENOST TRŽIŠNOM RIZIKU	-	-	190.487	1,50%
	13.391.648	100,00%	12.676.693	100,00%

Prema novom regulatornom okviru učešće izloženosti kreditnom riziku je 91,25%, operativnom riziku 7,25% i tržišnom riziku 1,50%. Smanjenje ukupne izloženosti rizicima u iznosu od 714.955 hiljada KM ili za 5,3% posljedica je smanjenja izloženosti po kreditnom riziku i uključenja izloženosti za tržišni rizik.

Ukoliko bi banke koristile samo ispravke vrijednosti prema MRS-u 39 i rezervisanja prema MRS-u 37 efekat bi bio povećanje regulatornog kapitala za 125.965 hiljada KM ili 5,8%, odnosno, stopa ukupnog kapitala bi iznosila 17,3%.

U slučaju da banke primjene SA pristup za operativni rizik, izloženost banaka po operativnom riziku bi se smanjila cca 10%.

1.2. FINANSIJSKA POLUGA

Prema važećoj regulativi, odnosno Odluci o minimalnim standardima za upravljenje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti, banke su dužne da osiguraju i održavaju stopu finansijske poluge, kao dodatnu kapitalnu zaštitu, najmanje u iznosu od 6%, počev sa stanjem na dan 31.12.2015. godine.

Stopa finansijske poluge banaka koje su uključene u analizu QIS-a na dan 30.09.2016. godine iznosi 9,9%.

Prema novom regulatornom okviru stopa finansijske poluge iznosila bi 10,2%. Sve banke bi ispunjavale stopu finansijske poluge, posmatrano po bankama stopa finansijske poluge bi iznosila u rasponu od 6,8% do 25,2%.

Stope finansijske poluge prema novom regulatornom okviru, po grupama banaka, daju se u sljedećem pregledu:

Grupe banaka	Stopa finansijske poluge
SIBs BANKE	9,8%
OSTALE BANKE	12,1%
	10,2%
STRANI/PRETEŽNO STRANI KAPITAL	10,1%
DOMAĆI/PRETEŽNO DOMAĆI KAPITAL	11,9%
	10,2%
I GRUPA BANAKA	9,4%
II GRUPA BANAKA	10,7%
III GRUPA BANAKA	11,0%
IV GRUPA BANAKA	11,9%
	10,2%

Najveće stope finansijske poluge imaju banke koje nisu SIBs, odnosno banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i banke koje pripadaju III i IV grupi banaka po veličini aktive.

Razlika u odnosu na stopu finansijske poluge prema važećoj regulativi odnosi se na tretman vanbilansnih pozicija i primjene faktora konverzije, kao i uključivanja finansijskih derivat a u izračun.

1.3. ANALIZA UPITNIKA – SEGMENT KAPITAL I FINANSIJSKA POLUGA

U kvalitativnom dijalu QIS-a niti jedna banka u FBiH nije ponudila odgovor na pitanje korištenja mjera za očuvanje kapitala. Takođe, niti jedna banka u FBiH ne primjenjuje mjere ograničenja raspodjele vezano za uspostavljanje internog sistema za izračun iznosa najvećeg raspodjeljivog iznosa (NRI), definisanog u nacrtu Odluke o izračunavanju kapitala banaka.

Prema ponuđenim odgovorima tri banke ili 20% (dvije SIBs koje su ujedno i banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom i jedna ostala banka koja je banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom) imaju

sačinjen plan za očuvanje kapitala prema nacrtu novog regulatornog okvira, jedanaest banaka ili 73,3 % nema isti, dok jedna banka ili 6,7% nije ponudila odgovor.

Banke planove kapitala izrađuju i usklađuju sa postojećim regulatornim kapitalnim zahtjevima, te s tim u vezi i politiku dividendi i primitaka koja je uslovljena planom poslovanja banke, strategijom kapitala a usklađivanje sa novim regulatornim okvirom planira se u narednom periodu.

Sa stanovišta regulatornih usklađivanja od kapitala banaka definisanih u nacrtu Odluke o izračunavanju kapitala banaka:

- samo jedna banka u FBiH je iskazala recipročna međusobna ulaganja u instrumente regulatornog kapita (banka pripada IV grupi banaka po veličini aktive, nije SIBs, odnosno banka je sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom),
- pet banaka ima značajna ulaganja u subjekte finansijskog sektora (četiri SIBs koje su ujedno i banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom i jedna ostala banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom),
- deset banaka ima ulaganja u subjekte finansijskog sektora koja nisu značajna (četiri SIBs koje su ujedno i banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom i šest ostalih banaka od kojih su dvije banke sa stranim i većinski stranim kapitalom a preostale četiri banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom, sve banke pripadaju od I do IV grupe banaka),
- četiri banke u FBiH imaju istovremeno značajna i ulaganja koja nisu značajna u subjekte finansijskog sektora (tri SIBs koje su ujedno i banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom i jedna ostala banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom, po veličini aktive banke pripadaju I, III i IV grupi banaka).

Nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka propisana je stopa redovnog osnovnog kapitala, stopa osnovnog kapitala i stopa ukupnog kapitala, kalibrirane na stopu adekvatnosti kapitala prema važećoj stopi u BiH (12%). U FBiH tri banke su odgovorile da imaju interne limite koji su strožiji u odnosu na definisane stope kapitala u nacrtu navedene Odluke (dvije SIBs i jedna ostala banka, koje su ujedno banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom, odnosno dvije banke pripadaju II grupi i jedna banka IV grupi banaka po veličini aktive). Interne limite su propisale u svojim internim aktima, kao i mjere predviđene u slučajevima prekoračenja propisanih limita.

Vezano za novu metodologiju izračunavanja stope finansijske poluge definisane nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka, samo jedna banka u FBiH (SIBs koja pripada grupi banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom, odnosno I grupi banka po veličini aktive) je za svoje potrebe izračunavala istu i pravila uporedbu na postojeći obračun finansijske poluge. U oba slučaja banka bi iskazivala stopu finansijske poluge veću u odnosu na propisanu.

Većina banka (devet banaka) ima ustrojeno interno izvještavanje po osnovu finansijske poluge u skladu sa važećom regulativom. Pet banaka (dvije SIBs i tri ostale banke, odnosno četiri banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom i jedna sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom) nema ustrojeno interno izvještavanje po osnovu finansijske poluge, dok jedna banka nije ponudila odgovor.

2. KREDITNI RIZIK (OBRAZAC KR-SP) – ANALIZA PODATAKA

2.1 Vrijednost izloženosti

Izloženosti koje su predmet izračuna rizikom ponderisane aktive prema SA pristupu se razlikuju od izloženosti definisanim Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kapitalom banaka i kapitalnoj zaštiti. Bilansne stavke su umanjene za iznos značajnog ulaganja u subjekte finansijskog sektora koji predstavljaju odbitnu stavku od kapitala banaka, a što je propisano nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka, a koje se razlikuju od odredbi vezanih za uloge u kapital drugih pravnih lica koje prelaze 5% visine osnovnog kapitala banaka prema postojećoj regulativi. Takođe, bilansne stavke su jednim manjim dijelom umanjene za iznos vrijednosnih papira klasifikovanih kao aktiva za trgovanje, za koje se prema QIS-u računa kapitalni zahtjev za tržišni rizik.

Vanbilansne izloženosti su uvećane za neiskorištene kreditne linije koje se mogu bezuslovno opozvati u bilo kojem trenutku ili koje efektivno omogućuju automatski prekid zbog pogoršanja kreditne sposobnosti dužnika, ali iste ne utiču na iznos rizikom ponderisane aktive obzirom da nose koeficijent konverzije 0%. S druge strane, vanbilansne izloženosti su umanjene za stavku - devize i KM kupljeni po ugovorima o deviznim SWAP-ovima, futures-ima i valutnim opcijama i obaveze komitenata koje je banka prihvatila i koje proizilaze iz takve vrste ugovora, obzirom da se za iste, prema novoj regulativi, računa kapitalni zahtjev za tržišne rizike.

U skladu sa navedenim inicijalni iznos bilansne izloženosti je manji za 1% ili 54 miliona KM u odnosu na bruto bilansnu izloženost prema sadašnjoj regulativi, a vanbilansna izloženost je manja za 9% ili 277 miliona KM.

Banke su bile u obavezi dostaviti Agenciji dvije verzije KR-SP obrazaca za kreditni rizik, uzimajući u obzir:

1. samo ispravke vrijednosti prema MRS-u 39 i rezervisanja prema MRS-u 37, i
2. ispravke vrijednosti ili rezervisanja za kreditne gubitke (RKG) u zavisnosti šta je veće.

Neto vrijednost izloženosti prema prvoj varijanti iznosi 20.448 miliona KM, a prema drugoj 20.057 miliona KM.

2.2 Analiza dostavljenih podataka prema ponderima rizika

Osnovne izmjene u odnosu na postojeći izračun rizikom ponderisane aktive odnose se na redefinisane pojedinih kategorija izloženosti, usklađivanje određenih definicija, i u skladu s tim korištenje izmijenjenih i novih pondera rizika. Ponder kreditnog rizika za svaku pojedinačnu izloženost se dodjeljuje prema klasi izloženosti i nivou kreditnog kvaliteta koji se utvrđuje na osnovu kreditnih rejtinga dodijeljenih od strane priznatih ECAI.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 0% u skladu sa odredbama novog regulatornog okvira iznosi 4.931 milion KM i manja je za 9% ili 482 miliona KM u odnosu na postojeću regulativu. Navedeno smanjenje se najvećim dijelom odnosi na stalnu imovinu osiguranu u punom iznosu koja prema pristupu QIS-a nosi ponder od 100% (iznosi 403 miliona KM). Takođe, plasmani koji su osigurani kolateralom u obliku novčanog depozita i potencijalne obaveze banke koje su osigurane kolateralom u obliku novčanog depozita (204 miliona KM) nose ponder rizika dužnika (npr. stanovništvo, privredna društva itd.), dok se nerizičnost ovakvog potraživanja iskazuje kroz CRM tehnike. S druge strane, uvećanje se

odnosilo na dio grupe s ponderom rizika od 20%, tačnije na dio potraživanja od banaka (sredstva po viđenju) koja su metodologijom QIS-a klasifikovana u novčana sredstva.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 20% prema podacima dostavljenim za potrebe QIS-a iznosi 604 miliona KM. Zbog razlike koja je navedena u prethodnom paragrafu kada su u pitanju depoziti po viđenju kod banaka ova grupa je prema QIS-u manja u odnosu na postojeću metodologiju za 42%.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 50% pretrpjela je značajne izmjene. Prema postojećoj regulativi istu su činila isključivo potraživanja od banaka u BiH (12 miliona KM). Prema QIS-u istu mogu sačinjavati potraživanja po različitim osnovama, klasifikovana u različite kategorije, a sve u skladu s kreditnim rejtinzima. Dakle, opseg ove grupe su izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama, izloženosti prema regionalnim vladama i lokalnim vlastima, izloženosti prema tijelima javnog sektora, izloženosti prema institucijama, izloženosti prema privrednim društvima, izloženosti prema institucijama i privrednim društvima za koje su dostupni kratkoročni kreditni rejtinzi. Prema podacima dostavljenim za potrebe QIS-a ista iznosi 255 miliona KM, što je rezultat preseljenja pojedinih izloženosti iz gore navedenih kategorija.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 75% je grupa uvedena za potrebe ovog QIS-a u skladu sa odredbama Bazel-a III. Banke će dodijeliti ponder kreditnog rizika 75% izloženostima prema stanovništvu. Dakle, opseg ove grupe su isključivo potraživanja od stanovništva i dio potraživanja pravnih lica koji prema definiciji navedenoj u QIS-u pripadaju kategoriji stanovništva (ukupno 5.183 miliona KM), a koja prema postojećem regulatornom okviru nose ponder 100% i klasifikovana su kao sva preostala aktiva.

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 100% pretrpjela je najznačajnije izmjene, te je ista najznačajnije uticala na smanjanje ukupnog iznosa rizikom ponderisane aktive. Prema postojećem regulatornom okviru ista je sadržavala "svu preostalu aktivu" (najznačajniji iznos se odnosio na potraživanja po kreditima pravnih i fizičkih lica) i pozicije vanbilansa (nakon kreditne konverzije). Obzirom da se prema pristupu QIS-a potraživanja od pravnih i fizičkih lica klasifikuju u grupe 20%, 50%, 75%, 100% i 150% u zavisnosti od kreditnog rejtinga, sredstva obezbijeđenja, ili jednostavno propisanog pondera, ova grupa je umanjena za 4.796 miliona KM ili 65%. Imajući u vidu novu grupu pondera (75%) predmetna grupa je zabilježila smanjenje samo iz razloga preseljenja u ovu grupu za 5.183 miliona KM. S druge strane, u skladu sa uputama QIS-a zabilježeno je povećanje ove rizične grupe, prvenstveno u skladu s kreditnim rejtinzima, kao i eksplicitno propisanim ponderima (npr. za stalna sredstva).

Grupa izloženosti sa ponderom rizika 150% je još jedna grupa uvedena za potrebe ovog QIS-a u skladu s odredbama Baszel-a III. Istu (622 miliona KM) čine uglavnom izloženosti po osnovu dospjelih nenaplaćenih potraživanja iako je moguće da u istu budu klasifikovane visokorizične izloženosti, te potraživanja iz svih ostalih kategorija ukoliko je kreditni rejting izuzetno loš.

Sve gore navedeno može se sumirati u sljedećoj tabeli:

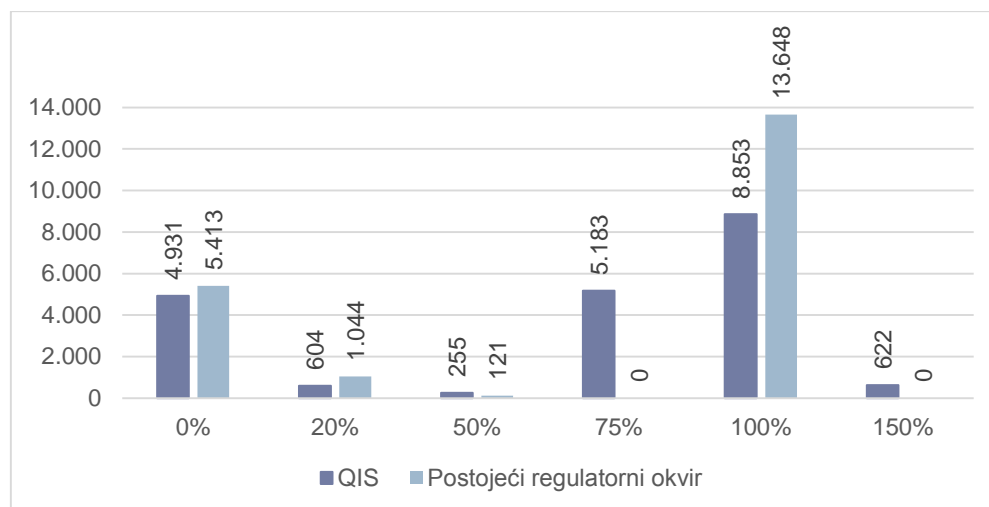
Tabela 1. Neto iznos izloženosti (**prva varijanta**) i ponderisana aktiva po ponderima rizika

- u 000 KM -

Raspoređivanje ukupne izloženosti prema ponderima rizika:	QIS		Postojeći regulatorni okvir	
	Stanje pozicije	Ponderisana aktiva	Stanje pozicije	Ponderisana aktiva
0%	4.931.010	0	5.413.176	0
20%	603.894	114.032	1.044.086	208.818
50%	254.954	116.776	120.368	60.183
75%	5.183.422	3.542.105	0	0
100%	8.852.617	7.397.074	13.648.143	12.131.767
150%	622.025	909.887	0	0
UKUPNO:	20.447.922	12.079.874	20.225.773	12.400.768

Kako je vidljivo iz prethodne tabele ukupan rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata bi se praktičnom primjenom SA Bazel-a III smanjio sa 12.401 milion KM na 12.080 miliona KM, odnosno za 3%.

Neto izloženost aktive po ponderima rizika prema postojećem regulatornom okviru i QIS-u (prva varijanta)

Rizikom ponderisana aktiva prema postojećem regulatornom okviru i QIS-u (prva varijanta)

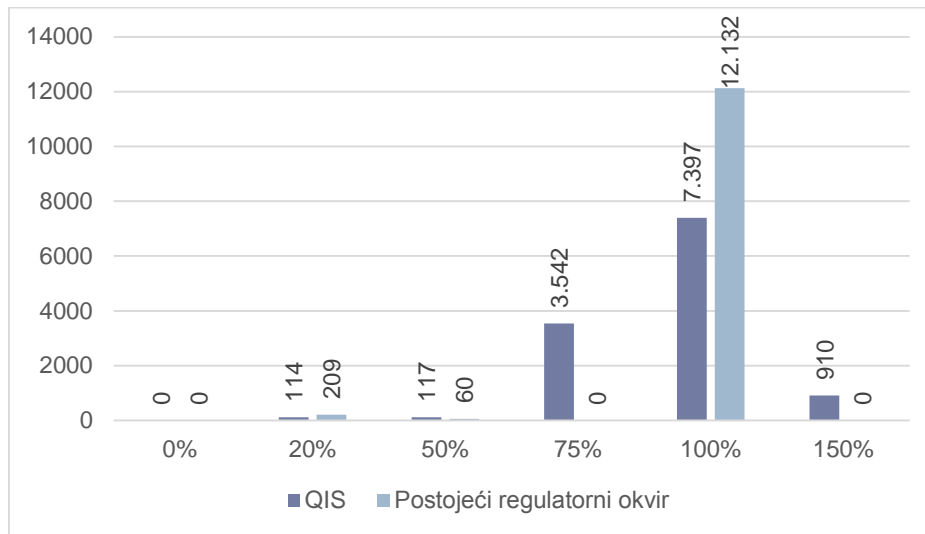

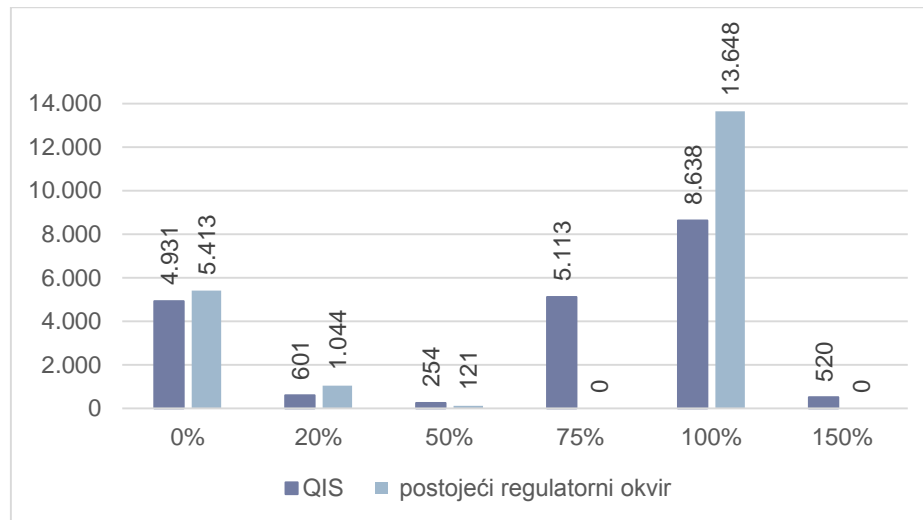
Tabela 2. Neto iznos izloženosti (**druga varijanta**) i ponderisana aktiva po ponderima rizika

- u 000 KM -

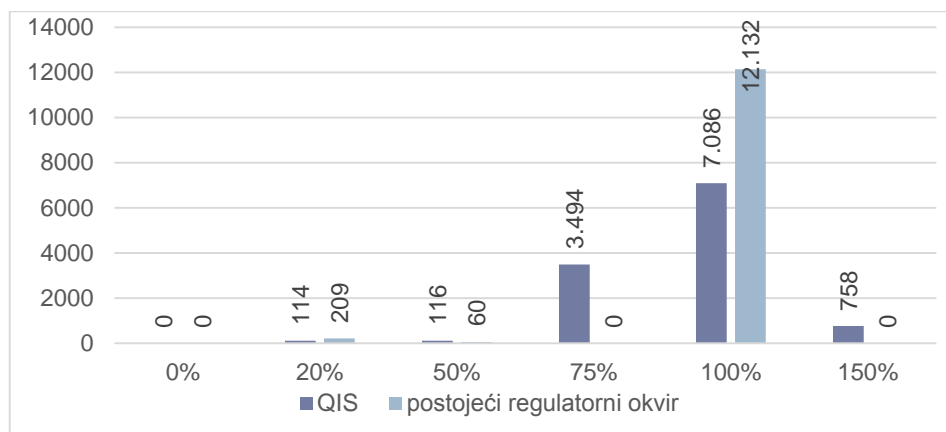
Raspoređivanje ukupne izloženosti prema ponderima rizika:	QIS		Postojeći regulatorni okvir	
	Stanje pozicije	Ponderisana aktiva	Stanje pozicije	Ponderisana aktiva
0%	4.931.091	0	5.413.176	0
20%	601.250	113.813	1.044.086	208.818
50%	253.878	116.311	120.368	60.183
75%	5.112.783	3.493.520	0	0
100%	8.637.580	7.085.429	13.648.143	12.131.767
150%	520.139	757.913	0	0
UKUPNO:	20.056.721	11.566.986	20.225.773	12.400.768

U slučaju druge varijante, odnosno ukoliko se uzme u obzir šta je veće, ispravka vrijednosti ili rezerve za kreditne gubitke, ukupan rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata bi se primjenom SA pristupa Bazel-a III smanjio sa 12.401 milion KM na 11.567 miliona KM, odnosno za 7%.

Neto izloženost aktive po ponderima rizika prema postojećem regulatornom okviru i QIS-u (druga varijanta)

Rizikom ponderisana aktiva prema postojećem regulatornom okviru i QIS-u (druga varijanta)

Ukupna rizikom ponderisana aktiva, u skladu sa SA pristupom (prva varijanta) iznosi 12.080 miliona KM, dok po drugoj varijanti iznosi 11.567 miliona KM. Kada govorimo o prvoj varijanti kod većeg broja banaka (njih 9) smanjen je iznos rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata za 684 miliona KM, dok je kod preostalih 6 banaka povećan za 364 miliona KM. Najznačajnije smanjenje zabilježile su četiri SIBs u iznosu od 561 miliona KM (82% ukupnog smanjanja), ponajprije zbog primjene nižih pondera rizika po određenim rizičnim kategorijama, naročito pondera 75%. Najznačajnije povećanje rizikom ponderisane aktive se odnosi na jednu SIBs (75% od ukupnog povećanja). Treba naglasiti da, s obzirom da se u prvoj varijanti uzimaju samo ispravke vrijednosti, neto izloženost se ne umanjuje za formirane regulatorne rezerve iz dobiti za procjenjene gubitke po bilansnoj aktivi i vanbilansnim stavkama (nastale prilikom prelaska na MRS 39/37), a kod navedene SIB je taj iznos značajan, što je velikim dijelom uticalo na ukupno povećanje rizikom ponderisane aktive. Pored

navedene SIB, pet ostalih banaka zabilježilo je povećanje rizikom ponderisane aktive prije svega zbog povećanja pondera rizika sa 100% na 150% za kategoriju izloženosti sa statusom neispunjavanja obaveza (default), te smanjenja nerizičnih izloženosti koje prema postojećoj regulativi nose ponder rizika 0%. Istovremeno se kod ovih banaka nije povećala upotreba povoljnijeg pondera rizika, 75%, u dovoljnoj mjeri koja bi kompenzirala navedeno povećanje iznosa ponderisane aktive. Bitno je napomenuti da nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka nisu predviđeni ponderi rizika 35% i 50%, na izloženosti ili dijelove izloženosti koje su potpuno obezbijedene hipotekama na stambenim/poslovnim nekretninama, a u skladu sa Strategijom Agencije.

2.3 Tehnike smanjenja kreditnog rizika (CRM)

Kreditna zaštita može biti nematerijalna ili materijalna. Nematerijalna kreditna zaštita je tehnika ublažavanja kreditnog rizika prema kojoj smanjenje kreditnog rizika po izloženostima proizilazi iz obaveze trećeg lica da izvrši plaćanje određenog iznosa banci u slučaju neizmirenja obaveza dužnika ili nastanka drugog ugovorenog kreditnog događaja koji se odnosi na tog dužnika (garancija). Materijalnu kreditnu zaštitu čine finansijski kolateral (npr. gotovina i gotovinski ekvivalenti u banci, zlato, određene vrste dužničkih i vlasničkih vrijednosih papira i dr.) i ostali instrumenti materijalne kreditne zaštite (npr. polise osiguranja i dr.).

Iako CRM predstavlja novitet u odnosu na postojeći regulatorni okvir, u suštini, elementi CRM (novčani depoziti, polise osiguranja) se koriste i u sadašnjoj regulativi, ali je dijelom drugačiji tretman istih na izračun rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata.

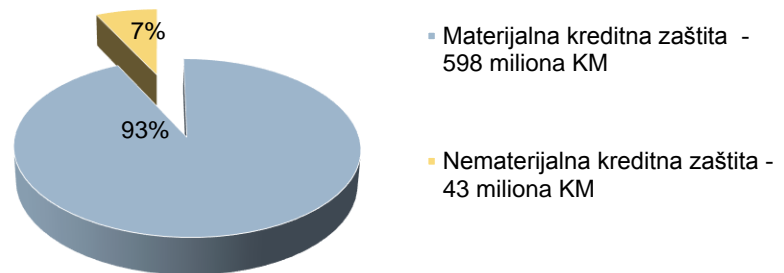
Tehnike smanjenja kreditnog rizika mogu biti:

1. sa efektima zamjene na izloženosti (jednostavna metoda) i
2. tehnike smanjenja kreditnog rizika koje utiču na iznos izloženosti (složena metoda finansijskog kolaterala).

2.3.1. Jednostavna metoda CRM-a

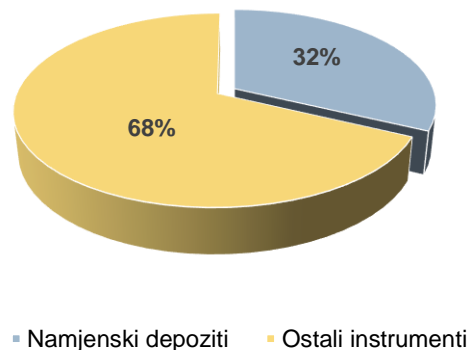
Prema dosadašnjem pristupu plasmani ili dio plasmana banaka koji su osigurani kolateralom u obliku novčanog depozita nosio je ponder 0%, dok prema pristupu CRM putem namjenskih depozita neto izloženost određenog plasmana se prvobitno svrstava u ponder rizika prema bonitetu dužnika, a nakon toga se umanjuje za iznos depozita koji predstavlja pokriće. Dakle, krajnji efekat oba pristupa na visinu rizikom ponderisane aktive je jednak. Prema QIS-u banke u bankarskom sistemu FBiH su prema jednostavnoj metodi CRM-a prikazale ukupan učinak CRM-a u visini od 641 milion KM, što se može sagledati u sljedećem grafiku.

Ukupan učinak CRM tehnika

Od ukupne materijalne kreditne zaštite prikazne na sljedećem grafiku, na finansijski kolateral, tj. namjenske depozite koji služe kao kolateral, odnosi se 191 milion KM, dok su 407 miliona KM banke prikazale kao ostale instrumente materijalne kreditne zaštite gdje su najvećim dijelom prikazane polise osiguranja kredita. Ovakva vrsta instrumenata zaštite je sve prisutnija u bankarskoj praksi, odnosno postala je obavezan dio liste zahtjeva prilikom odobravanja kredita kod velikog broja banaka.

Ukupna materijalna kreditna zaštita

Izmjena koja je dijelom uticala na smanjanje rizikom ponderisane aktive je korištenje nematerijalne kreditne zaštite (garancije). Iako su banke u svojoj dosadašnjoj praksi koristile garancije kao osiguranje povrata svojih potraživanja, iste nisu uticale na obračun rizikom ponderisane aktive. Bankarski sistem FBiH je u tabelama popunio podatak od 43 miliona KM potraživanja osiguranih garancijama (7% ukupnog iznosa efekata zamjene) koje su kroz smanjenje pondera direktno uticale na visinu ponderisane aktive.

2.3.2. Složena metoda finansijskog kolaterala

Banke pri vrednovanju finansijskog kolaterala za potrebe složene metode finansijskog kolaterala primjenjuju korektivne faktore na tržišnu vrijednost finansijskog kolaterala, kako bi se u obzir uzela volatilnost cijena.

Ako je kolateral nominiran u valuti različitoj od valute u kojoj je nominirana odnosna izloženost, uz korektivni faktor za kolateral, banke primjenjuju i korektivni faktor za valutni rizik.

Za potrebe izračuna iznosa izloženosti ponderisanih rizikom, ročna neusklađenost nastaje kada je preostali rok do dospijea kreditne zaštite kraći od dospijea zaštićene izloženosti.

Stoga su banke, za transakcije na koje se primjenjuje materijalna ili nematerijalna kreditna zaštita u skladu sa složenom metodom finansijskog kolaterala, bile dužne prilagoditi vrijednost kolaterala za dospijee kreditne zaštite i izloženosti.

Složenu metodu tehnika smanjenja kreditnog rizika je koristilo pet SIBs u ukupnom iznosu od 168 miliona KM i to kao prilagođena vrijednost finansijskog kolaterala. Treba naglasiti da su četiri od navedenih pet banaka koristile i jednostavnu i složenu metodu CRM-a, što nije u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka, odnosno banke su mogle koristiti samo jednu od navedene dvije metode.

2.4. ANALIZA UPITNIKA – SEGMENT KREDITNOG RIZIKA

2.4.1. Izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama

Prilikom procjene kreditnog rizika, banke za izloženosti prema centralnim vladama, centralnim bankama i drugim bankama u inostranstvu koriste ECAI ili ECA. Na osnovu dostavljenih odgovora banaka u FBiH, može se zaključiti da većina banaka koristi kreditne rejtinge ECAI/ ECA prilikom procjene rizika navedenih institucija, odnosno 9 banaka ili 60% (5 SIBs i 4 ostale banke - 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i 2 banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom), a 6 banaka ili 40% (2 SIBs i 4 ostale banke - 3 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) ne koristi naprijed navedene rejtinge. Takođe, jedna SIBs je navela da koristi navedene rejtinge isključivo kao dodatnu informaciju prilikom vlastite procjene kreditnog rejtinga.

Banke u FBiH su u svojim odgovorima navele da prilikom procjene rizika koriste kreditne rejtinge renomiranih rejting agencija, kao što su S&P, Moody's i Fitch.

2.4.2. Izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama/ subjektima javnog sektora/ vjerskim zajednicama/ pokrivena obveznice

Izloženost banke prema multilateralnim razvojnim bankama imaju dvije SIBs ili 13%, dok ostale banke nemaju navedenu izloženost. Multilateralne razvojne banke kojima su izložene banke u FBiH su Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Evropska investiciona banka (EIB), Međunarodna finansijska korporacija (IFC), Razvojna banka Vijeća Evrope (CEB), Holandska razvojna banka (FMO), Evropski fond za jugoistočnu Evropu (EFSE), OPEC Fond za međunarodni razvoj (OFID).

Prema subjektima javnog sektora izloženo je 10 banaka ili 67% (5 SIBs i 5 ostalih banaka - 4 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom), dok 5 banaka ili 33% (2 SIBs i 3 ostale banke - 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) nemaju navedenu izloženost. Banke su navele da su izložene prema sljedećim subjektima javnog sektora: kantoni, općine, zavodi, agencije, javna preduzeća, vladine neprofitne organizacije, vlade entiteta FBiH i RS, fondovi, nebankarske finansijske institucije. Iz navedenog se može zaključiti da banke u FBiH nisu adekvatno rasporedile izloženosti prema datoj kategoriji izloženosti u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka, obzirom da se javna preduzeća raspoređuju u kategoriju privrednih društava, entitetske vlade u kategoriju regionalne vlade ili lokalne vlasti i dr.

Izloženosti prema vjerskim zajednicama imaju 3 banke ili 20% (jedna SIBs i 2 ostale banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom), dok ostale banke ili 80% nemaju navedenu izloženost. Međutim,

izloženosti prema vjerskim zajednicama kod SIBs nisu u značajnom iznosu, dok samo jedna banka iz grupe ostalih banaka ima veću izloženost iz date kategorije izloženosti.

Ulaganje u pokriveno obveznice nema niti jedna banka u FBiH.

2.4.3. Izloženosti prema stanovništvu, u statusu neizmirenja obaveza i obezbijedene nekretninama

Prema dostavljenim podacima banaka, diverzifikaciju portfolia stanovništva utvrđuje 5 banaka ili 33%, od čega 4 SIBs i jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom, dok 10 banaka ili 67% ne utvrđuje diverzifikaciju portfolia stanovništva. Jedna banka diverzifikaciju plasmana kredita prati po volumenu i kvalitetu plasmana, a na osnovu segmenta poslodavca/ izvora primanja klijenta. Ostale banke segmentiraju klijente po internom rejtingu, po pokrivenosti prihvatljivim kolateralima, po danima kašnjenja, po vrsti proizvoda (potrošački krediti, hipotekarni krediti, prekoračenje po tekućem računu, kreditne kartice), kao i provjerom granularnosti portfolia.

Historijske podatke o gubicima od nenaplaćenih potraživanja za privredna društva i stanovništvo za vremenski period duži od 5 godina ima 13 banaka ili 87%, dok 2 SIBs ili 13% imaju podatke za vremenski period od 4 do 5 godina. Pojedine banke, odnosno 4 banke iz grupe ostalih banaka (2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i 2 banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom) raspolazu sa istim podacima za cijeli period poslovanja banke.

Prema navodima i iskustvima banaka stambena nekretnina kod svih SIBs i kod 3 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom (71%) predstavlja efikasnije sredstvo namirenja potraživanja od poslovne nekretnine, dok 4 banke ili 29% (3 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) smatraju da je poslovna nekretnina efikasnije sredstvo obezbjeđenja. Međutim, jedna SIBs je navela da ocjenjuje poslovnu imovinu kao efikasnije sredstvo namirenja potraživanja u segmentu naplate potraživanja pravnih lica, a stambenu imovinu u segmentu naplate potraživanja od fizičkih lica. U okviru stambenih nekretnina efikasnije sredstvo namirenja potraživanja su stanovi, dok su u segmentu poslovnih nekretnina, efikasnije sredstvo namirenja maloprodajni prostori, administrativni prostori i skladišni prostori u odnosu na poslovno-administrativne centre i industrijske komplekse. Takođe, mnogi drugi parametri utiču na određivanje efikasnosti prodaje nekretnina, kao što su lokacija, namjena, trenutno stanje na tržištu nekretnina i sl.

Interno propisani minimalni odnos vrijednosti nekretnine koja služi kao sredstvo obezbjeđenja i kredita se kreće od 60% - 150% u zavisnosti od banke, vrste i iznosa kolaterala i kredita, regije, segmenta klijenta, odnosno politika i procedura propisanih u bankama. Najveći interno propisani koeficijent kod SIBs je do 100%, osim jedne SIBs koji u slučaju izloženosti preko 5% osnovnog kapitala može biti 150%. Navedeni koeficijent kod ostalih banaka može rasti do 150%. Iznimku čine krediti za finansiranje poljoprivrede i industrije, te turističke objekte i objekte za zabavu koji imaju nešto niži koeficijent. Pojedine banke primjenjuju minimalne zahtjevane iznose ponderisane pokrivenosti kolateralom, zatim matricu kolaterala ovisno o dodijeljenom rejtingu preduzeća unutar banke, kao i utvrđenom minimalnom pragu odnosa kredita i vrijednosti nekretnine. Jedna SIBs je navela da za kredite date na period kraći od 24 mjeseca nije obavezna pokrivenost nekretninom.

Prema dostavljenim podacima banaka, 12 banaka ili 80% vrši procjenu vrijednosti nekretnine u skladu sa međunarodnim standardima procjene, od čega je 6 SIBs, dok 3 banke ili 20% (jedna SIBs i 2 banke iz grupe ostalih banaka) ne vrše procjenu vrijednosti nekretnina u skladu sa međunarodnim standardima. U zavisnosti od tipova i namjene objekata, banke koriste i različite međunarodne priznate metode procjenjivanja nekretnina.

Banke koriste sljedeće metode procjene vrijednosti nekretnina:

- uporedna metoda, koja se upotrebljava za procjenu neizgrađenog zemljišta, stanova i kuća,
- metoda kapitalizacije prihoda, koja se upotrebljava za procjenu poslovnih maloprodajnih prostora, kancelarijskih prostora, shopping centara, benzinskih pumpi, hotela, motela i izuzetnog zemljišta i
- troškovna metoda, koja se ne smije upotrebljavati kao samostalna metoda već samo u kombinaciji sa jednom od gore navedenih metoda, ovisno o specifičnoj namjeni predmetne nekretnine.

Procjenu vrijednosti nekretnina eksternog procjenitelja koristi 8 banaka ili 57% (2 SIBs i 6 banaka iz grupe ostalih banaka), dok 6 banaka ili 43% ne koristi isključivo procjenu eksternog procjenitelja, već posjeduju i internog procjenitelja, neovisnog od kreditnog procesa, koji ispunjava uslove iz člana 2. tačke (28) nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka. Jedna banka iz grupe ostalih banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom je navela da koristi isključivo procjenu vrijednosti nekretnine eksternog procjenitelja prilikom uspostavljanja kolaterala, a za reevaluaciju posjeduje interne procjenitelje koji djelomično ispunjavaju uslove iz gore navedenog nacrta Odluke.

Banke vrše procjenu tržišne vrijednosti ostalih kolaterala u zavisnosti od vrste kolaterala. U slučaju da je kolateral prihvatljiva pokretna imovina, banke koriste nominalnu vrijednost kolaterala tj. fakturnu vrijednost za novu opremu ili procjenu vještaka umanjenu za vrijednost PDV-a i procenat eksploatacije. Za polovnu opremu banke koriste nominalnu vrijednost kolaterala, koja predstavlja tržišnu vrijednost utvrđenu na bazi procjene sudskog vještaka, a revidiranu od strane internog procjenitelja banke. Takođe, pojedine banke procjenu vrijednosti pokretne imovine vrše godišnjom amortizacijom čiji iznos zavisi od vrste pokretne imovine. U slučaju da je ostali kolateral depozit, nominalnu vrijednost kolaterala predstavlja stanje deponovanih sredstava na određeni datum za koje pojedine banke vrše dnevne revaluaciju. Za vrijednosne papire, nominalnu vrijednost kolaterala predstavlja tržišna vrijednost istih prema podacima sa relevantnih berzi na određeni datum, dok se za police osiguranja, bankarske ili korporativne garancije vrši ocjena boniteta izdavaoca instrumenta. Takođe, pojedine banke prihvataju procjenu sudskih vještaka kao relevantnu, a korištenjem interne metodologije vrši umanjeње vrijednosti istih („haircut“).

Prosječno vrijeme naplate po osnovu realizacije založene nekretnine kod 73% ili 11 banaka je 5 godina. Ostale 4 banke ili njih 27% (jedna SIBs i 3 banke koje pripadaju grupi ostalih banaka - jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i 2 banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom) su naveli da je prosječno vrijeme naplate založene nekretnine oko 3 godine.

2.4.4. Vanbilansne stavke i finansijski derivati

Sve vanbilansne stavke u banci su osigurane nekom vrstom kreditne zaštite. Banke su kao tipične vrste kreditne zaštite vanbilansnih stavki navele sljedeće:

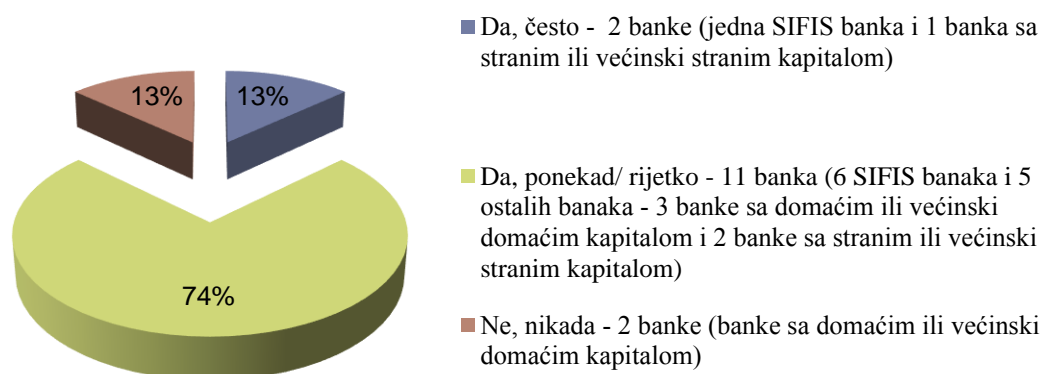
- garancije – 15 banaka (7 SIBs i 8 ostalih banaka),
- akreditivi – 8 banaka (5 SIBs i 3 ostale banke),
- za ostale vanbilansne stavke: prekoračenja po tekucem računu, odobreni neiskorišteni iznos po kreditima, prekoračenjima, karticama i okvirima, banke su navele da su osigurane nekom vrstom kreditne zaštite, a najčešće nekretninama, zalogom i ostalim vrstama kreditne zaštite propisane politikama i procedurama banaka.

Sve banke iz reda SIBs u FBiH posluju sa finansijskim derivatima, odnosno njih 7 ili 47%, dok 8 ostalih banaka ili 53% ne posluju sa finansijskim derivatima. Od navedenih 8 ostalih banaka, 6 banaka nema namjeru u narednom periodu raditi sa istim, dok jedna banka planira vršiti poslove valutnog forward-a i

valutnog swap-a, a jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom nije navela da li planira poslovati sa navedenim instrumentima. Finansijski derivati sa kojima banke posluju su valutni derivati i to valutni „Time Option“, valutni forward i kamatni swap-ovi. Sve banke koje posluju sa finansijskim derivatima koriste isključivo metod tržišne vrijednosti, dok je jedna SIBs navela da koristi metod „Add-on“ faktora.

2.4.5. Tehnike ublažavanja kreditnog rizika

Banke u FBiH ponekad ili često za osiguranje svojih potraživanja koriste kolateral denominiran u valuti koja je različita od valute potraživanja. Izuzetak su 2 banke ili 13% sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom koji isti ne koriste, što se može sagledati u sljedećem grafiku.

Banke najvećim dijelom ne koriste kreditnu zaštitu čija je ročnost manja od ročnosti osiguranog potraživanja, odnosno 9 banaka ili 60% (2 SIBs i 7 ostalih banaka). Izuzetak je 6 banaka ili 40% (5 SIBs i jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom) koje ponekad, ali rijetko za osiguranje potraživanja koriste kreditnu zaštitu čija je ročnost manja od ročnosti osiguranog potraživanja. Većina banaka, odnosno 12 banaka ili 80% (5 SIBs i 7 ostalih banaka) nikada ne koriste kreditnu zaštitu sa klauzulom o prijevremenom završetku/ obavijesti o otkazu, tj. sa opcijom obustave kreditne zaštite, bilo od strane lica koje pruža kreditnu zaštitu ili od strane banke. Izuzetak čine 3 banke ili 20% (2 SIBs i jedna ostala banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom), samo kada je rok kreditne zaštite ograničen uslovima kreditne linije i nije moguće drugačije strukturirati transakciju.

Prema dostavljenim podacima banaka, većina banaka, njih 8 ili 53% (6 SIBs i 2 ostale banke - jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) često prihvata više od jedne vrste kreditne zaštite za obezbjeđenje istog potraživanja ukoliko je kreditna zaštita prihvatljiva u skladu sa bančnim politikama i procedurama, dok 7 banaka ili 47% (jedna SIBs i 6 ostalih banaka – 4 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i 2 banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom) ima istu praksu, ali u rijetkim situacijama.

2.4.6. Kolateral (materijalna kreditna zaštita)

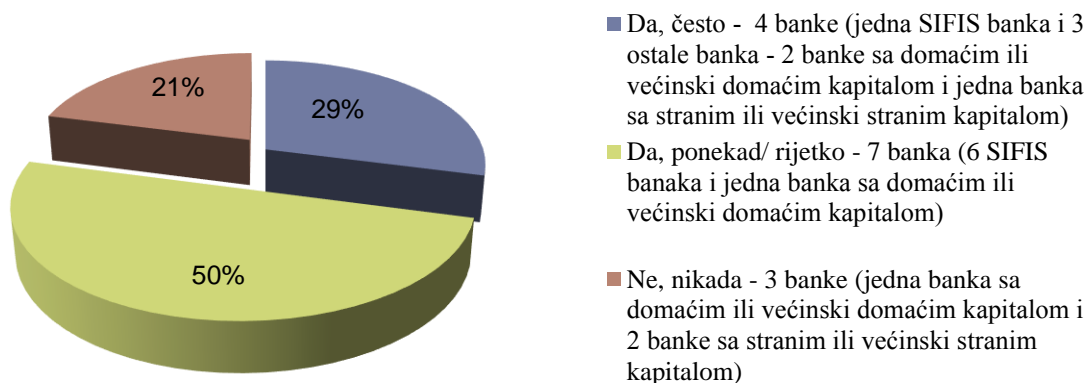
Prema dostavljenim podacima i izvršenoj analizi odgovora banaka, sljedeći instrumenti materijalne kreditne zaštite učestvuju u ukupnom iznosu kolaterala u banci kako slijedi:

- a) Depoziti:
- 100% učešće kod jedne SIBs;
 - 69% kod jedne SIBs;
 - preostalih 13 banaka ili 87% (5 SIBs i 8 ostalih banaka) imaju učešće u rasponu od 0,5% do 10%;
- b) Dužnički vrijednosni papiri:
- samo 2 banke (jedna SIBs i jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom) su navele da koriste dužničke vrijednosne papire kao kolateral u iznosu od 0,7%;
- c) Dionice:
- 6 banaka je navelo da koristi dionice kao kolateral u rasponu od 0,1% do 0,8%, samo jedna ostala banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom isti koristi u odnosu od 27,6%;
- d) Ostalo:
- 8 banaka ili 53% (4 SIBs i 4 ostale banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom) je navelo da u iznosu većem od 90% koriste za kolateral sve vrste nekretnina i pokretnina, kao i police životnog osiguranja, cesije potraživanja i garancije kao nematerijalnu kreditnu zaštitu.

Banke koje za obezbjeđenje svojih potraživanja koriste dužničke vrijednosne papire, najčešće prihvataju obveznice (državne, bankovne i korporativne), zaloge u udjelima, mjenice, kao i vrijednosne papire koji kotiraju i koji ne kotiraju na berzi.

Od ukupnog broja banaka koje koriste dužničke vrijednosne papire kao kolateral, 4 banke prilikom procjene prihvatljivosti uzimaju u obzir rejtnige ECAI (Fitch, S&P i Moody's) ukoliko za dužničke vrijednosne papire postoji navedeni rejting ili kreditni rejting emitenta dužničkih vrijednosnih papira. Ostale banke, od kojih 3 SIBs i jedna banka sa stranim i većinski stranim kapitalom koriste interne kreditne rejtinge. Jedna SIBs je navela da kreditne rejtinge priznatih ECAI koristi samo kao dodatnu informaciju prilikom vlastite procjene prihvatljivosti dužničkih vrijednosnih papira.

Pored korištenja gotovine/ bankarskih depozita, dužničkih vrijednosnih papira i dionica, većina banaka, osim jedne banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom koja nije ponudila odgovor, koristi i druge finansijske instrumente kao kolateral, što se može sagledati u sljedećem grafiku.

Banke su uglavnom navele da za kolateral koriste police osiguranje kao druge finansijske instrumente. Od polica osiguranja najviše koriste police životnog osiguranja, police osiguranja kredita, police osiguranja od posljedica nesretnog slučaja, smrti ili bolesti, police osiguranja od gubitka posla, police osiguranja u slučaju doživljenja dogovorene životne dobi sa garantovanom otkupnom vrijednošću i dr.

Sve banke, uz izuzetak jedne banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom, prihvataju više od jedne vrste kolaterala za obezbjeđenje jednog potraživanja, a od navedenih banaka, 8 banaka ili 53% (2 SIBs i 6 ostalih banaka) je istaklo da se u praksi isto rijetko dešava.

Većina banaka (sve SIBs i 3 ostale banke - 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) vrednuju finansijske instrumente primljene kao kolateral po njihovim tržišnim cijenama i to jedna SIBs na dnevnoj osnovi, 3 SIBs na mjesečnoj osnovi, 3 banke (jedna SIBs i 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom) na kvartalnoj osnovi i 3 banke na godišnjoj osnovi. Ukoliko dođe do pada tržišne vrijednosti finansijskih instrumenata primljenih kao kolateral, većina banaka zahtijeva od dužnika dodatne finansijske instrumente kao kolateral, a 4 banke ili 30% (jedna SIBs i 3 ostale banke - 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) ne zahtijevaju dodatni kolateral. Takođe, više od polovine banaka u FBiH, odnosno 8 banaka ili 53% (4 SIBs i 4 ostale banke - 3 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) ne prihvata kolateral u obliku dionica koje ne kotiraju na priznatoj berzi, dok 7 banaka ili 47% (3 SIBs i 4 ostale banke - 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i 2 banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom) ponekad ili rijetko prihvata kolateral u obliku dionica koje ne kotiraju na priznatoj berzi.

Sve banke u FBiH provjeravaju pravnu sigurnost kolaterala, odnosno da li postoje bilo kakve prepreke za realizaciju kolaterala prilikom prihvatanja istog, a 2 SIBs, pored navedenog, vrše redovnu provjeru do datuma dospelosti osiguranog potraživanja. Većina banaka posjeduje pravno mišljenje kojim se potvrđuje da dokumentacija o kolateralu omogućuje namirenje potraživanja za sve ili većinu vrsta kolaterala, dok 3 banke (jedna SIBs, jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) isto posjeduju samo za određene vrste kolaterala.

Na osnovu dostavljenih odgovora banaka, može se zaključiti da banke u FBiH trenutno nemaju potpisane standardizirane ugovore o netiranju, sa izuzetkom jedne banke koja nije dala odgovor na ponuđeno pitanje i jedne SIBs koja ima potpisan ISDA ugovor, ali trenutno nema takav proizvod i ne ugovora transakcije koje su bazirane na netiranju dvije banke.

Banke u FBiH ne vrše repo i reverse repo poslove, sa izuzetkom jedne SIBs koja u 2016. godini nije obavljala repo poslove, obzirom da je pozicija likvidnosti kod navedene banke na zadovoljavajućem nivou i nije bilo potrebe za repo poslovima, ali je ranije ista obavljala repo poslove sa matičnom bankom radi likvidnosnih potreba.

Takođe, banke iz FBiH nisu ulagale u investicione fondove, osim jedne SIBs i jedne banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom koje su ulagale u Zatvoreni investicioni fond CROBiH, Hypo equity, Oif Lilium Balanced, Oif Lilium Cash i Oif Raiffeisen Cash.

2.4.7. Garancije (nematerijalna kreditna zaštita)

Banke u FBiH koriste garancije kao nematerijalnu kreditnu zaštitu. Na osnovu dostavljenih odgovora banaka, može se zaključiti da je praksa kod većine banaka da osiguravaju svoja potraživanja sa vrstom nematerijalne kreditne zaštite koja je denominirana u valuti različitoj od valute potraživanja. Samo 4 banke ili 27% (jedna SIBs, 2 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) nikada ne koristi naprijed navedeno. Najčešći pružaoci garancija su banke na domaćem i ino tržištu i pravna lica prihvatljivog boniteta, kao i fondovi, razvojne agencije, države, entiteti, kantoni, općine/ gradovi i dr. Na osnovu dostavljenih odgovora, može se zaključiti da od ukupnog broja banaka, 8 banaka ili 53% (5 SIBs i 3 ostale banke - jedna banka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i 2 banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom) ima izloženost koja je pokrivena kontragarancijom, dok 7 banaka ili 47% (2 SIBs i 5 ostalih banaka - 4 banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i jedna banka sa stranim ili većinski stranim kapitalom) nemaju naprijed navedenu izloženost. Najčešći izdavaoci kontragarancija su domaće i ino banke i međunarodne bankarske grupacije. Neke od navedenih su: RBI, City Bank - New York, Bank of Amerika - San Francisko,

Raiffeisen Bank - Poljska, Komerčni Bank - Češka Republika, ING Bank - Belgija, Credit Agricole - Francuska, Barclays Bank PLC, HSBC Bank - London, Landesbank Baden Wuerttemberg, RBA Zagreb.

2.5. DODATNI OBRASCI ZA POTREBE KREDITNOG RIZIKA – LTV i NEKRETNINE

2.5.1. Dodatni LTV obrazac

LTV koeficijent („loan to value“) predstavlja odnos iznosa odobrenog kredita i procijenjene vrijednosti nekretnine nad kojom se uspostavlja hipoteka pomnožen sa 100, odnosno koeficijent potrebnog zaduženja i vrijednosti nekretnine koju korisnik kredita planira kupiti. Iz navedenog proizilazi da što je niži koeficijent LTV-a, to je sigurniji kredit, jer u slučaju da se pokrene postupak naplate nekretnine, banka je već obezbijedila povrat sredstva.

Agencija je na osnovu dostavljenih dodatnih obrazaca u okviru provođenja QIS-a, provela istraživanje i sačinila analizu dostavljenih podataka 15 banaka, odnosno 7 SIBs i 8 banaka iz grupe ostalih banaka.

Prosječni LTV koeficijent kod svih banaka u FBiH je prilikom odobravanja kredita pravnim licima i stanovništvu iznosio 90%, a na dan 30.09.2016. godine isti je iznosio 70,7%, što je vjerovatno rezultat smanjenja obaveza dužnika, odnosno smanjenja iznosa kredita, a može biti i rezultat povećanja vrijednosti nekretnine ili pribavljanja dodatnog kolaterala, što je manje vjerovatno. Navedeni koeficijent kod SIBs je iznosio 97,7% prilikom odobravanja kredita, a 72,8% na dan 30.09.2016. godine, dok je kod ostalih banaka iznosio 85,2% prilikom odobravanja kredita, a 69,2% na dan 30.09.2016. godine.

Prosječni LTV koeficijent kod pravnih lica, za oba sektora trgovine i proizvodnje koji imaju najveće učešće u ukupnim kreditima, prilikom odobravanja kredita iznosio je 76,2%, odnosno 55,6% na dan 30.09.2016. godine, što je pozitivno s obzirom da sektor proizvodnje ima najveće učešće NPL-a u ukupnim kreditima (19,2%). Vrijednost navedenog koeficijenta kod SIBs je bila 79,3% prilikom odobravanja kredita, odnosno 48,8% na dan 30.09.2016. godine, a kod ostalih banaka 74,3% prilikom odobravanja kredita i 61,1% na dan 30.09.2016. godine.

Kod sektora finansijsko posredovanje, javna uprava i odbrana zbog niske vrijednosti kolaterala ili uopšte, neposjedovanja kolaterala (u skladu sa internim aktima banaka), prosječni LTV koeficijent je na nivou ukupnog bankarskog sistema u FBiH izrazito visok, odnosno 225,4% prilikom odobravanja kredita i 182% na dan 30.09.2016. godine. Prosječni LTV koeficijent kod SIBs je iznosio 320% prilikom odobravanja kredita i 184% na dan 30.09.2016. godine, a kod ostalih banaka 162,3% prilikom odobravanja kredita i 172% na dan 30.09.2016. godine. Navedeno može dovesti do zaključka da je kod ostalih banaka u sektorima finansijsko posredovanje, javna uprava i odbrana došlo do pada vrijednosti nekretnina koje predstavljaju kolateral ili problema u naplati potraživanja.

Iako sektor građevinarstva ima visoko učešće NPL-a od 18,4% (drugo po visini u sistemu) istovremeno ima i zadovoljavajuće pokriće kolateralom, gdje prosječni LTV koeficijent iznosi 86,1% prilikom odobravanja kredita i 60,7% na dan 30.09.2016. godine. Isti je kod SIBs bio nešto viši i iznosio je 91,6% prilikom odobravanja kredita, odnosno 51% na dan 30.09.2016., dok je kod ostalih banaka prilikom odobravanja kredita iznosio 82,7% i 69,2% na dan 30.09.2016. godine.

Takođe, u sektoru poljoprivrede, LTV koeficijent je nepovoljan i iznosi 117,4% prilikom odobravanja kredita i 96,3% na dan 30.09.2016. godine. Kod SIBs je navedeni koeficijent iznosio 107,3% prilikom odobravanja kredita, odnosno 97% na dan 30.09.2016. godine. Ostale banke su imale slične vrijednosti, tj. 123,8% prilikom odobravanja kredita i 95,8% na dan 30.09.2016. godine. Međutim, iako sektor poljoprivrede ima visoke vrijednosti LTV-a, navedeni koeficijent nije zabrinjavajući, obzirom da ovaj sektor ima najmanje učešće od 1% u ukupnim kreditima.

Kreditni stanovništvu za opću potrošnju na nivou bankarskog sistema u FBiH imaju najveći LTV koeficijent u iznosu od 109,6% prilikom odobravanja kredita i 100,2% na dan 30.09.2016. godine. Kod SIBs je dosta visok koeficijent sa vrijednošću 135,2% prilikom odobravanja kredita i 113,5% na dan 30.09.2016. godine, a kod ostalih banaka je nešto niži i iznosi 91,3% prilikom odobravanja kredita i 86,8% na dan 30.09.2016. godine. Navedeni koeficijenti su očekivani, obzirom da su krediti stanovništvu za opću potrošnju nenamjenski krediti i slični krediti, koji se uglavnom odobravaju bez kolaterala.

Koeficijent LTV kod kredita stanovništva odobrenih za stambenu izgradnju je iznosio 74,6% prilikom odobravanja kredita i 63% na dan 30.09.2016. godine za sve banke u FBiH, što je realno, obzirom da su stambeni krediti uglavnom obezbjeđeni nekretninama čija je procijenjena vrijednost jednaka ili veća od iznosa odobrenog kredita. Takođe, neznatne razlike u vrijednostima koeficijenata su bile kod SIBs i ostalih banaka.

Kreditni stanovništvu plasirani obrtnicima su imali najbolji omjer kredita i kolaterala koji je iznosio 70,7% prilikom odobravanja kredita i 50% na dan 30.09.2016. godine kod svih banaka u FBiH. Na osnovu dostavljenih podataka može se zaključiti da su SIBs i ostale banke imale sličan koeficijent prilikom odobravanja kredita, dok su na dan 30.09.2016. godine nešto povoljniji LTV koeficijent imale SIBs u vrijednosti 43,5%, dok su ostale banke imale navedeni koeficijent od 55%.

2.5.2. Dodatni obrazac – Nekretnine

U sklopu QIS-a, banke su bile dužne da popune i dodatni obrazac „Nekretnine“ sa ciljem utvrđivanja realizovane vrijednosti nekretnina (poslovnih i stambenih) stečenih u postupku procesa naplate potraživanja, te ostvarenih gubitaka/dobitaka od prodaje istih, odnosno utvrđivanja iznosa naplate potraživanja realizacijom kolaterala.

Na osnovu dostavljenih podataka banaka iz FBiH ukupan broj nekretnina koji predstavljaju sredstvo obezbjeđenja kredita iznosi 29.844, ukupne vrijednosti 11 milijardi KM, od čega se 22.435 nekretnina, procijenjene vrijednosti 7,2 milijarde KM, odnosi na SIBs, a 7.409 nekretnina čija je procijenjena vrijednosti 3,9 milijardi KM, na ostale banke. Od ukupnog broja nekretnina koje predstavljaju kolateral, na SIBs se odnosi 75%, a na ostale banke 25%.

Banke su navele da od ukupnog broja nekretnina, stambene nekretnine čine 67% ili 19.917 nekretnina, a poslovne nekretnine 33% ili 9.927 nekretnina. Od ukupnog broja nekretnina koje predstavljaju kolateral kod SIBs je 70% ili 15.756 stambenih nekretnina i 30% ili 6.679 poslovnih nekretnina, dok kod ostalih banaka 20% ili 4.161 nekretnina čine stambene nekretnine, a 80% ili 3.248 poslovne nekretnine. Međutim, iz dostavljenih podataka svih banaka u FBiH može se uočiti da, iako stambene nekretnine koje predstavljaju kolateral čine 67% svih nekretnina, prosječna procijenjena vrijednost istih je značajno manja u odnosu na procijenjenu vrijednost poslovnih nekretnina (četiri puta).

U posljednjih 5 godina banke u FBiH su zbog nemogućnosti naplate potraživanja od dužnika kao kolateral preuzele 674 nekretnine, vrijednosti 171,6 miliona KM, od čega su SIBs preuzele 85% ili 571 nekretninu, vrijednosti 142,8 miliona KM, a ostale banke 15% ili 103 nekretnine, vrijednosti 28,7 miliona KM.

Od ukupnog broja preuzetih nekretnina, realizovano je 370 poslovnih i stambenih nekretnina, ukupne vrijednosti 127,8 miliona KM, od čega se 87% ili 322 nekretnine, ukupne vrijednosti 117 miliona KM, odnose na SIBs, a 13% ili 48 nekretnina, ukupne vrijednosti 10,8 miliona KM na ostale banke. Na osnovu dostavljenih podataka banaka iz FBiH može se zaključiti da je 238 nekretnina ili 64% prodato ispod vrijednosti kredita, odnosno ostatka duga vrijednosti kredita na datum prodaje nekretnine, čija je

vrijednost bila 84,9 miliona KM, od čega se na SIBs odnosi 66% ili 211 nekretnina, vrijednosti 80,7 miliona KM, a na ostale banke 56% ili 27 nekretnina u vrijednosti 4,2 miliona KM.

Sve banke na nivou bankarskog sistema u FBiH su navele da su prodale 132 nekretnine ili 36% svih nekretnina po cijeni iznad vrijednosti ostatka kredita na datum prodaje, ukupne vrijednosti 42,9 miliona KM, na koje se odnosi 111 nekretnina SIBs, ukupne vrijednosti 36,3 miliona KM i 21 nekretnina ostalih banaka, ukupne vrijednosti 6,6 miliona.

Banke iz FBiH su navele da su 336 nekretnina ili 90% prodale ispod procijenjene vrijednosti kolaterala (prilikom odobravanja kredita), čija je ukupna vrijednost 110,9 miliona KM. Od navedenog broja, 296 nekretnina ukupne vrijednosti 110,3 miliona KM se odnosi na SIBs, a 40 nekretnina, ukupne vrijednosti 10,6 miliona KM na ostale banke.

U odnosu na vrijednost posljednje procjene kolaterala, sve banke iz FBiH su 299 nekretnina prodale ispod procijenjene vrijednosti u ukupnom iznosu 105,4 miliona KM, od čega se 283 nekretnine ili 95%, vrijednosti 101,5 miliona KM odnosi na SIBs, a 16 nekretnina ili 5%, ukupne vrijednosti 3,9 miliona KM na ostale banke.

Na osnovu dostavljenih podataka banaka, 304 stambene i poslovne nekretnine, stečene u postupku procesa naplate potraživanja, u vrijednosti od 43,7 miliona KM nisu još uvijek prodane. Od navedenog broja se 249 nekretnina ili 82%, čija je vrijednost 25,8 miliona KM odnosi na SIBs, a 55 nekretnina ili 12%, ukupne vrijednosti 17,8 miliona KM na ostale banke.

Pojedine ostale banke su prikazale enormno visoku procijenjenu vrijednost nekretnina u odnosu na iznos kredita, što ukazuje na sumnju u adekvatnost procjene istih, odnosno ukazuje na loše prakse upravljanja kreditnim rizikom. Obzirom da procijenjena vrijednost nekretnina utiče na izračun ispravke vrijednosti u skladu sa MRS-om 39, postoji sumnja i u realnost finansijskog rezultata kod navedenih banaka.

3. OPERATIVNI RIZIK – ANALIZA PODATAKA

Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje operativnim rizikom u bankama propisani su minimalni standardi i kriteriji koje je banka dužna da u svom poslovanju osigura i primjenjuje u upravljanju operativnim rizikom. Navedenom odlukom propisan je pristup osnovnog pokazatelja izračuna kapitalnih zahtjeva za operativni rizik. Strategijom Agencije predviđen je i SA za izračun kapitalnog zahtjeva za operativni rizik, kroz nacrt Odluke o izračunavanju kapitala banaka.

Fokus QIS-a u domenu operativnog rizika jeste da se sagleda spremnost banaka u FBiH za uvođenje SA, radi efekta smanjenja kapitalnog zahtjeva za operativni rizik, prikupljanje podataka o vrsti štetnih događaja, načinu raspoređivanja bruto gubitaka banaka u poslovne linije, kao i evidenciji vrste i broja štetnih događaja povezanih s operativnim rizikom koji su prvi put iskazani u izvještajnom razdoblju, sagledavanje navisih i najnižih pragova i dr.

Banke su dostavile dva COREP obrazca za operativni rizik - „C 16.00 (OPR)“ i „C17.00 - Operativni rizik: bruto gubici i povrati prema poslovnim linijama i vrsti događaja u prethodnoj godini (OPR detaljni podaci)“, kao i Upitnik iz segmenta operativnog rizika. Analiza dostavljenih podataka (Standardizirani pristup) obuhvata trinaest banaka, obzirom da dvije banke nisu dostavile tražene podatke u zadatom roku, jedna SIBs i jedna ostala banka (Grupa III, po veličini aktive). Radi se o bankama koje nemaju adekvatno razvijen informacijski sustav.

3.1. Analiza Obrascu „C 16.00 (OPR)“ – Jednostavni/ Osnovni vs. Standardizirani pristup

Na osnovu prikupljenih i kontroliranih podataka, na nivou svih banaka u FBiH, koje su uključene u analizu, može se zaključiti da bi većina banaka u FBiH prelaskom na SA izdvajala značajno manje kapitalne zahtjeve u odnosu na BIA.

Kod svih banaka u FBiH koje su uključene u analizu QIS-a, dvije banke su prikazale nerealne podatke koji čine enormnu razliku kapitalnih zahtjeva između BIA i SA te zbog toga su isključene u ovaj dio analize. Kod svih ostalih banaka u FBiH evidentno je da je značajna realna razlika kod kapitalnog zahtjeva između BIA i SA od 17,3% ili 18.826 hiljada KM manje u ukupnom zbiru manjih kapitalnih zahtjeva za operativni rizik u korist SA. Ovo predstavlja značajan efekat smanjenja kapitalnih zahtjeva u odnosu na BIA, kao i za ukupnu izloženost operativnom riziku na nivou bankovnog sustava FBiH, pod pretpostavkom da su podaci koje su banke slale za SA tačni.

Kod SIBs (sa isključenom jednom bankom koja nije dostavila korigirane podatke ni do trenutka izrade ovog QIS-a), efekat je nešto manji (16% u ukupnom zbiru manjih kapitalnih zahtjeva za operativni rizik u korist SA). Kod ostalih banaka u FBiH iznosi 16,2%, banke sa stranim ili većinski stranim kapitalom 17,75, banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom samo 5,9% što jasno pokazuje da je ova skupina banaka najmanje spremna za prelazak na SA.

Vezano za banke iz I grupe, efekat prelaska na SA bi bio smanjenje kapitalnih zahtjeva od 9%, dok kod banaka II grupe (uz isključivanje jedne banke zbog nerealnih podataka) smanjenje kapitalnog zahtjeva iznosi 11%. Najmanja razlika (4,2%) između BIA i SA je kod III grupe banaka, sa isključenjem dvije banke u analizi (nemaju podržan informacijski sustav za popunu SA). U IV grupi, sa isključenjem dvije banke u analizu (dostavljeni nerealni podaci), efekat je zanemariv (0,1%) iz razloga što je jedna banka, od svih u FBiH dostavila podatak u kojem je navedeno da bi imala nešto veći kapitalni zahtjev po SA.

Prema SA, banke raspoređuju svoje aktivnosti u osam poslovnih linija. Na osnovu dostavljenih obrazaca, jedino za poslovnu liniju Korporativno financiranje nisu dostavljeni podaci u Obrascu C 16.00 (OPR)“ što je u kontradiktornosti sa podacima koje su banke dostavile u obrascu C17.00 - Operativni rizik: bruto gubici i povrati prema poslovnim linijama i vrsti događaja u prethodnoj godini (OPR detaljni podaci). Najviši iznosi su, što je i logično, kod poslovne linije Poslovanje sa stanovništvom, zatim slijedi Poslovno bankarstvo, Plaćanja i namire, Trgovanje i prodaja, Upravljanje imovinom, Agencijske usluge i Brokerski poslovi sa stanovništvom, što se može sagledati u sljedećoj tabeli:

RASPOREĐIVANJE AKTIVNOSTI U POSLOVNE LINIJE	
KORPORATIVNO FINANCIRANJE	0%
TRGOVANJE I PRODAJA	6,42%
BROKERSKI POSLOVI SA STANOVNIŠTVOM	0,01%
POSLOVNO BANKARSTVO	30,25%
POSLOVANJE SA STANOVNIŠTVOM	54,02%
PLAĆANJA I NAMIRE	9%
AGENCIJSKE USLUGE	0,1%
UPRAVLJANJE IMOVINOM	0,2%

Napomena: analiza bazirana na prosjeku protekle tri godine, po dostavljenim podacima banaka u FBiH

Vezano za banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom, podaci su poslani za sljedeće poslovne linije: Poslovno bankarstvo – najdominatnija poslovna linija, Poslovanje sa stanovništvom, Plaćanja i namire i Upravljanje imovinom. Za sljedeće poslovne linije nije bilo podataka što ukazuje da još uvijek

nisu uvedene u ovoj skupini banaka (pored Korporativnog financiranja): Trgovanje i prodaja, Brokerski poslovi sa stanovništvom i Agencijske usluge.

U III grupi banaka, zastupljene su samo tri poslovne linije: Trgovanje i prodaja, Poslovno bankarstvo i Poslovanje sa stanovništvom.

Općenito, samo jedna banka od svih banaka u FBiH, u jednoj poslovnoj godini je iskazala negativan rezultat kod Trgovanja i prodaje.

Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da je većina banaka u FBiH spremna za raspoređivanje aktivnosti po poslovnim linijama, a koje do sada nisu imale dovoljno razvijene informacijske sustave.

3.2. Analiza Obrasca „C17.00 - Operativni rizik: bruto gubici i povrati prema poslovnim linijama i vrsti događaja u prethodnoj godini (OPR detaljni podaci)“

Evidencije vrste i broja štetnih događaja iskazuju se obrascem „C17.00 - Operativni rizik: bruto gubici i povrati prema poslovnim linijama i vrsti događaja u prethodnoj godini (OPR detaljni podaci)“ tj. „C17.00 OPR-DET“, kako stoji u COREP obrascu za operativni rizik. Navedeni obrazac se ne koristi za izračun kapitalnog zahtjeva za operativni rizik, obzirom da je isti predviđen za potrebe naprednog pristupa, nego se isti popunjava za potrebe evidencije broja štetnih događaja i iznosa gubitaka banaka u FBiH.

Od ukupno 15 banaka, jedna SIFs nije dostavila navedeni obrazac u zadatim rokovima, te je analiza rađena na bazi podataka od 14 banaka.

Banke su bile dužne iskazati broj događaja i iznos gubitaka prema sljedećim poslovnim linijama i vrstama događaja:

Poslovne linije:

- Korporativno financiranje
- Brokerski poslovi sa stanovništvom
- Poslovno bankarstvo
- Poslovanje sa stanovništvom
- Plaćanje i namire
- Agencijske usluge
- Poslovne stavke

Vrste događaja:

- Interne prevare
- Eksterne prevare
- Odnosi sa radnicima i sigurnost na radnom mjestu
- Klijenti, proizvodi i poslovne prakse
- Šteta na materijalnoj imovini
- Prekid rada i narušavanje rada sistema
- Izvršenje isporuka i upravljanje procesima

Za sve poslovne linije su iskazani određeni događaji odnosno gubici za operativni rizik, osim za poslovnu liniju Brokerski poslovi sa stanovništvom.

Tabela 1. Ukupan broj događaja i iznos gubitaka po poslovnim linijama (bankarski sistem u FBiH)

Poslovne linije	Broj događaja	Ukupan iznos gubitka	Zbir najviših pojedinačnih gubitaka	Zbir pet najvećih gubitaka	Ukupan povrat gubitaka	Ukupan iznos gubitaka	
						Prag Najniži	Prag Najviši
KORPORATIVNO FINANCIRANJE	95	3.620.317	1.280.994	0	309.411	7.503	1.980.031
TRGOVANJE I PRODAJA	111	1.287	1.287	1.287	0	1.287	1.287
POSLOVNO BANKARSTVO	156	23.200.978	21.106.823	22.867.134	159.741	18.843	20.770.187
POSLOVANJE SA STANOVNIŠTVOM	4.399	938.669	202.101	295.954	156.655	33.404	406.977
PLAĆANJA I NAMIRE	12	354.770	173.443	1	351.928	207.816	353.767
AGENCIJSKE USLUGE	5	2.191	1.700	0	420	491	1.700
UPRAVLJANJE IMOVINOM	57	129.719	83.191	7.796	118.900	7.806	83.193
POSLOVNE STAVKE	51	362.051	215.244	277.873	7.040	21.645	218.744

Iz Tabele 1. se vidi da je najveći broj događaja u iznosu od 4.399 ili 90% evidentiran na poslovnoj liniji-Poslovanje sa stanovništvom, ali isti ne uzrokuje značajan iznos gubitaka, svega 939.000 KM, s tim da je ukupan povrat za navedenu poslovnu liniju iznosio 157 hiljada KM. Međutim, linija sa najvećim iznosom gubitka od 23 miliona KM ili 81% je Poslovno bankarstvo (najvećim dijelom je čine banke iz grupe III, prema veličini aktive), iako ima mali broj evidentiranih događaja (156). Poslovna linija - Poslovno bankarstvo, prema opisu ostvaruje zbirno pet najvećih gubitaka, dok ostale linije pokazuju značajno manje iznose, što je u najvećoj mjeri uzrokovano aktivnostima izvršenje isporuka i upravljanje procesima, približno 96%. Od ukupnog povrata gubitka najveći povrat je ostvaren kod poslovne linije Plaćanja i namire, u iznosu od 352 hiljada KM ili 99% Treba napomenuti da je gubitak za navedenu poslovnu liniju u cijelosti namiren. Još jedna linija sa visokim iznosom gubitka od 3,6 miliona KM je Korporativno finansiranje, od čega se najveći dio odnosi na dvije SIBs.

Tabela 2. Ukupan broj događaja i iznos gubitaka po vrstama događaja za SIBs

Poslovne linije	Broj događaja	Ukupan iznos gubitka	Zbir najviših pojedinačnih gubitak	Zbir pet najvećih gubitaka	Ukupan povratak gubitaka	Ukupan iznos gubitaka	
						Prag Najniži	Prag Najviši
KORPORATIVNO FINANCIRANJE	39	3.618.817	1.279.494	0	309.411	7.503	1.978.531
TRGOVANJE I PRODAJA	1	1.287	1.287	1.287	0	1.287	1.287
POSLOVNO BANKARSTVO	81	23.177.731	21.097.554	22.867.134	159.741	16.368	20.757.012
POSLOVANJE SA STANOVNIŠTVOM	796	871.310	149.795	295.954	156.125	32.404	348.384
PLAĆANJA I NAMIRE	12	309.771	154.508	1	324.904	165.881	309.261
AGENCIJSKE USLUGE	2	2.191	1.700	0	420	491	1.700
UPRAVLJANJE IMOVINOM	8	7.806	7.804	7.796	1.702	7.806	7.806
POSLOVNE STAVKE	5	277.873	171.129	277.873	7.040	21.645	174.629

Tabela 3. Ukupan broj događaja i iznos gubitaka po vrstama događaja (bankarski sistem u FBiH)

Opis	VRSTE DOGAĐAJA							UKUPNO
	INTERNA PREVARA	EKSTERNA PREVARA	ODNOSI S RADNICIMA I SIGURNOST NA RADNOM MJESTU	KLJENTI, PROIZVODI I POSLOVNE PRAKSE	ŠTETA NA MATERIJALNOJ IMOVINI	PREKIDI RADA I NARUŠAVANJA RADA SISTEMA	IZVRŠENJE, ISPORUKA I UPRAVLJANJE PROCESIMA	
Broj događaja	30	345	56	2.500	79	432	4.380	7.822
1. Ukupan iznos gubitka	181.422	541.507	1.986.890	4.288.083	139.778	96.699	21.375.605	28.609.984
2. Ukupan povrat gubitaka	61.727	377.316	0	27.536	68.119	55.006	514.391	1.104.095
Ukupno (1-2)	119.695	164.191	1.986.890	4.260.547	71.659	41.693	20.861.214	27.505.889

Tabela 2. opisuje ukupan broj događaja i iznos gubitaka po vrstama događaja u bruto i neto iznosu nakon umanjenja za ukupan povrat gubitaka. Prema istoj, izvršenje isporuka i upravljanje procesima učestvuje sa 75% od ukupnog iznosa gubitaka, a 56% od ukupnog broja događaja. Također, veliki iznos gubitaka ima vrsta događaja - klijenti, proizvodi i poslovne prakse u iznosu od 4,3 miliona KM sa neznatnim povratom gubitka, a također sa velikim brojem događaja (2.500). Najveće procentualno učešće povrata gubitaka ima eksterna prevara od 70%.

Tabela 4. Ukupan broj događaja i iznos gubitaka po vrstama događaja za SIBs

Opis	VRSTE DOGAĐAJA							UKUPNO
	INTERNA PREVARA	EKSTERNA PREVARA	ODNOSI S RADNICIMA I SIGURNOST NA RADNOM MJESTU	KLJENTI, PROIZVODI I POSLOVNE PRAKSE	ŠTETA NA MATERIJALNOJ IMOVINI	PREKIDI RADA I NARUŠAVANJA RADA SISTEMA	IZVRŠENJE, ISPORUKA I UPRAVLJANJE PROCESIMA	
Broj događaja	29	280	50	77	40	85	383	944
1. Ukupan iznos gubitka	181.422	443.253	1.986.636	4.205.200	50.390	68.721	21.331.165	28.266.787
2. Ukupan povrat gubitaka	61.727	301.929	0	620	26.308	55.006	513.753	959.343
Ukupno (1-2)	119.695	141.324	1.986.636	4.204.580	24.082	13.715	20.817.412	27.307.444

Iz Tabele 4. je vidljivo da je ukupan broj događaja, kao i iznos gubitka za bankarski sistem rezultat broja događaja i iznosa gubitka SIBs-a, te nije bilo potrebe za detaljnijom razradom podataka navedene tabele.

3.3. ANALIZA UPITNIKA – SEGMENT OPERATIVNOG RIZIKA

U nastavku teksta se daje analiza Upitnika operativnog rizika, urađena na temelju prikupljenih podataka od strane banaka u FBiH.

Vežano za poznavanje problematike upravljanja operativnim rizikom u kontekstu Bazela III i CRR-a, od ukupno 15 banaka jedna banka nije dala odgovor. Od ukupno 7 SIBs, dvije banke su se izjasnile da postoji poznavanje problematike na sva tri nivoa (općenito u banci, na nivou Uprave i na operativnom nivou). Tri banke su se izjasnile da postoji poznavanje na dva nivoa i dvije banke su se izjasnile da postoji razina poznavanja samo na operativnom nivou. Od ukupno 8 ostalih banaka dvije banke su se izjasnile da postoji poznavanje problematike na sva tri nivoa. Pet banaka su se izjasnile da postoji razina poznavanja na jednom nivou. Jedna banka nije dala odgovor na postavljeno pitanje.

S aspekta podjele vlasništva karakteristično je da su se četiri banke s domaćim ili većinski domaćim kapitalom izjasnile da postoji razina poznavanja na jednom nivou, dok četiri banke s stranim ili većinskim stranim kapitalom se izjasnile da postoji poznavanje problematike na sva tri nivoa.

Analiza je pokazala da su nesistemske banke, bez obzira na veličinu aktive, slabije upoznate s problematikom upravljanja u odnosu na SIBs.

Sve banke, izuzev jedne prepoznale su potrebu upoznavanja problematike, osobito na operativnom nivou, dok većina banaka poznaje problematiku na dva nivoa.

Sve banke, u skladu sa svojim internim aktima, odredile su zaposlenike za identifikaciju, mjerenje, praćenje i izvještavanje, ali ne postoji jedinstveni pristup banaka vezano za shematsku strukturu radnog mjesta, odnosno organizacijskog dijela.

Kod svih SIBs interna revizija obavlja reviziju sistema upravljanja operativnim rizikom. Također, i kod ostalih banaka, izuzev jedne banke, interna revizija obavlja reviziju sistema upravljanja operativnim rizikom.

Sve banke u sklopu svojih redovnih revizija pojedinih poslovnih područja daju ocjenu upravljanja operativnim rizikom u revidiranom području.

Većina banaka, njih ukupno dvanaest, definiralo je visinu i toleranciju prema operativnom riziku, dok tri banke nisu definirale visinu i toleranciju prema operativnom riziku.

Sve SIBs su definirale visinu i toleranciju prema operativnom riziku, ali na različite načine. Od ukupno 8 ostalih banaka većina ih je odredila visinu i toleranciju prema operativnom riziku.

Kod analize banaka s pozicije druge dvije podjele karakteristično je da jedna banka iz grupe banaka s stranim ili većinskim stranim kapitalom, odnosno iz III grupe i dvije banke iz grupe s domaćim ili većinskim domaćim kapitalom, odnosno IV grupe nisu odredile visinu i toleranciju prema operativnom riziku.

Četiri SIBs su navele da identifikiranje i procjenu operativnog rizika vrše sukladno sljedećim metodama: samoprocjeni, mapiranju rizika, ključnim pokazateljima rizika, kvantitativnoj analizi, analizi scenarija i dr. Jedna SIB je navela da identifikiranje i procjenu vrše sukladno četiri metode. Dvije SIBs su navele da koriste tri metode. Jedna banka iz grupe Ostalih banaka navela je da koristi tri metode. Tri banke su navele da koriste dvije metode, a četiri banke koriste jednu metodu.

Većina banaka iz grupe s stranim ili većinski stranim kapitalom identifikiranje i procjenu operativnog rizika vrše prema svim metodama.

Većina banaka, osobito SIBs prepoznala je značaj pravilne i sveobuhvatne identifikacije i ocjene operativnog rizika.

Trinaest banaka upravljanje operativnim rizikom integriralo je u sustav upravljanja i odlučivanja, od čega četiri banke djelomično. Banke su uključile rezultate mjerenja i utvrđivanja operativnog rizika u proces provođenja poslovnih promjena i uvođenja novih proizvoda, odnosno donošenja odluka općenito.

Dvije banke operativni rizik nisu uključile u sustav upravljanja i odlučivanja.

Sve SIBs upravljanje operativnim rizikom integriralo je u sustav upravljanja i odlučivanja.

Kod analize s aspekta vlasništva na dioničkom kapitalu jedna banka iz grupe banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom i jedna banka iz grupe banaka s domaćim ili većinski domaćim kapitalom operativni rizik nije uključila u sustav upravljanja i odlučivanja.

S aspekta podjele banaka prema veličini aktive banke koje operativni rizik nisu uključile u sustav upravljanja i odlučivanja su iz III i IV grupe.

Od ukupno 15 banaka, šest banaka je odgovorilo da postoji informatička podrška mapiranja poslovnih linija sukladno SA za izračunavanje kapitalnog zahtjeva za operativni rizik, s tim što je jedna banka odgovorila da ne namjerava koristiti SA pristup. Dvije banke su odgovorile da je trenutno u tijeku uspostava informatičke podrške. Sedam banaka je odgovorilo da ne postoji informatička podrška mapiranja poslovnih linija.

Od ukupno SIBs, četiri ima informatičku podršku mapiranja poslovnih linija sukladno SA pristupu za izračunavanje kapitalnog zahtjeva za operativni rizik, jedna SIB banka je u tijeku uspostave informatičke podrške, a dvije nemaju informatičku podršku mapiranja poslovnih linija sukladno standardiziranom pristupu za izračunavanje kapitalnog zahtjeva. Samo jedna banka iz grupe ostalih banaka ima informatičku podršku mapiranja poslovnih linija, a jedna banka ima informatičku podršku ali istu ne namjerava koristiti.

Vežano za podjelu banaka s aspekta vlasništva dioničkog kapitala, pet banaka koje imaju informatičku podršku ulaze u grupu banaka s stranim ili većinski stranim kapitalom, dok samo jedna banka koja ima informatičku podršku je u grupi banaka s domaćim ili većinski domaćim kapitalom.

S aspekta podjele banaka prema veličini aktive, karakteristično je da dvije banke iz II grupe i po jedna banka iz I, III i IV grupe imaju informatičku podršku mapiranja poslovnih linija sukladno SA pristupu za izračunavanje kapitalnog zahtjeva za operativni rizik.

Banke su prepoznale značaj informatičke podrške kod mapiranja poslovnih linija sukladno SA za izračunavanje kapitalnog zahtjeva za operativni rizik, s tim što veći dio banaka još uvijek nema informatičku podršku.

Vežano za način tretiranja aktivnosti koje su zajedničke za sve linije poslovanja (npr. računovodstvo i dr.) vidljivo je da banke na različite načine tretiraju aktivnosti koje su zajedničke za sve linije poslovanja. Način tretiranja aktivnosti koje su zajedničke za sve linije poslovanja ne ovisi o načinu podjele banaka te u tom smislu nije moguće napraviti prikaz koji bi bio karakterističan za pojedinu grupu banaka.

Sve banke imaju različita iskustva u mapiranju različitih događaja koji uzrokuju operativne rizike, a svima im je zajedničko da nisu evidentirani problemi.

Jedna banka nije dala odgovor, ali obzirom da je odgovorila na ostala pitanja pretpostavlja se da nije evidentirala problem.

Banka koja nije dala odgovor pripada grupi ostalih banaka, odnosno iz grupe banaka s domaćim ili većinski domaćim kapitalom, odnosno iz IV grupe prema veličini aktive.

Od ukupno petnaest banaka, 10 banaka je navelo različita iskustva vežano za pojedinačne gubitke veće od 10% ukupnih gubitaka općenito, kao i broj tih gubitaka. Četiri banke su navele da nisu imale pojedinačni gubitak veći od 10%, i spadaju u grupu ostalih banaka, a jedna banka nije odgovorila.

Kod podjele banaka prema vlasništvu na dioničkom kapitalu, dvije banke iz grupe banaka s stranim ili većinski stranim kapitalom i tri banke iz grupe banaka s domaćim ili većinski domaćim kapitalom nisu imale pojedinačnih gubitaka većih od 10%.

Dvije banke iz III grupe i tri banke iz IV grupe prema veličini aktive nisu imale pojedinačnih gubitaka većih od 10%.

Većina banaka, njih ukupno dvanaest, ima propisane interne pragove po osnovu evidentiranja operativnih rizika u banci. Tri banke nemaju propisane interne pragove za evidentiranje operativnog rizika.

Šest SIBs ima propisane interne pragove po osnovu evidentiranja rizika, a samo jedna SIBs nema propisane pragove.

S aspekta podjele banaka prema vlasništvu na dioničkom kapitalu jedna banka iz grupe banaka s stranim ili većinski stranim kapitalom i dvije banke iz grupe banaka s domaćim ili većinski domaćim kapitalom nemaju propisane pragove.

Jedna banka iz III grupe i dvije banke iz IV grupe nemaju propisane interne pragove, po osnovu evidentiranja operativnih rizika u banci.

Od ukupno 15 banaka, sedam banaka je opisalo rezultate u smislu materijalno značajnih gubitaka, dok je osam banaka navelo da nisu imale materijalno značajne gubitke.

Dvije SIBs i šest ostalih banaka nisu zabilježile materijalno značajne gubitke.

Kod podjele banaka prema vlasništvu četiri banke iz grupe banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom i četiri banke iz grupe banaka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom nisu imale materijalno značajne gubitke.

Prema podjeli banaka prema veličini aktive karakteristično je da sve četiri banke koje nisu imale materijalno značajne gubitke, spadaju u IV grupu.

Po pitanju iskustva banaka u vođenju evidencije događaja koji su izvor operativnih rizika po vrstama uzroka, četrnaest banaka je navelo da vode evidenciju, od čega je trinaest banaka odgovorilo da nije bilo problema, a jedna banka je napisala da su problemi vezani za odbojnost ljudi pri prijavljivanju događaja. Samo jedna banka nije dostavila odgovor. Banka koja nije dostavila odgovor je iz grupe ostalih banaka, odnosno grupe banaka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom, odnosno iz IV grupe prema veličini aktive.

Sve banke na sličan način su se izjasnile vezano za uzroke operativnog rizika (ljudski faktor, procesi, sisteme, eksterni faktor i ostalo). Tako po jedna banka iz SIBs i ostalih banaka, izjasnile su se za svih pet faktora, po pet banaka iz obje grupe izjasnilo se za četiri uzroka, po jedna banka iz SIBs i ostalih banaka izjasnila se za tri uzroka i jedna banka iz ostalih banaka izjasnila se za dva uzroka. Također, u grupama banaka prema ostalim podjelama zabilježena je sličnost između grupa banaka.

Banke su na različite načine ocijenile obuhvat baze podataka o operativnim rizicima i prijedloge za dopunu baze podataka te u tom smislu nije moguće napraviti prikaz koji bi bio karakterističan za pojedinu grupu banaka.

Vezano za način da se uspoređuje/dodatno kontroliranja točnost/ kompleksnosti podataka unesenih u bazu (računovodstvo, druge baze podataka) trinaest banaka je odgovorilo da dodatno kontroliraju točnost i kompleksnost podataka unesenih u bazu.

Jedna banka je odgovorila da vrši djelomičnu kontrolu, a jedna banka je odgovorila da ne vrši kontrolu. Banke koje vrše djelomičnu kontrolu, odnosno koje ne vrše kontrolu su iz grupe ostalih banaka, odnosno iz grupe banaka s domaćim ili većinski domaćim kapitalom, odnosno iz IV grupe banaka prema veličini aktive.

Vezano za organizacijska rješenja koja se odnose na mjerenje, praćenje i izvještavanje operativnog rizika sve banke, izuzev jedne imaju uspostavljen poseban organizacijski dio.

Banka koja nema poseban organizacijski dio je iz grupe SIBs, odnosno iz grupe banaka s većinski stranim kapitalom, odnosno iz IV grupe.

Karakteristično je da banke imaju različit broj zaposlenika koji su neposredno zaduženi za identifikaciju, mjerenje, praćenje i izvještavanje o operativnom riziku. Broj zaposlenika ne ovisi o načinu podjele banaka te u tom smislu nije moguće napraviti prikaz koji bi bio karakterističan za pojedinu grupu banaka.

Vezano za metodologiju utvrđivanja internih transfernih cijena, kao i povezanost s likvidnosnim transfernim cijenama (LTP) u procesu upravljanja rizikom likvidnosti, četiri banke su navele da imaju utvrđenu metodologiju, dok je jedanaest banaka navelo da nemaju metodologiju utvrđivanja internih transfernih cijena.

Četiri SIBs imaju metodologiju utvrđivanja internih transfernih cijena, dok ostale banke nemaju. Četiri banke iz grupe banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom ima metodologiju utvrđivanja internih transfernih cijena, dok ostale banke nemaju.

Analiza s aspekta podjele prema veličini aktive pokazala je da sve banke iz I grupe i po jedna banka iz II i III grupe imaju metodologiju utvrđivanja internih transfernih cijena, dok ostale banke nemaju.

4. TRŽIŠNI RIZIK – ANALIZA PODATAKA

4.1. POSTOJEĆI REGULATORNI OKVIR

Regulatorni zahtjevi u pogledu izračunavanja kapitalnih zahtjeva za tržišne rizike, odnosno minimalni standardi za upravljanje tržišnim rizikom u bankama propisani su Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje tržišnim rizikom u bankama iz 2007. godine. Predmetna Odluka sačinjena je prema Amandmanu za kapitalne zahtjeve koji uključuju tržišne rizike iz novembra 2005. godine. Usklađivanje sa predmetnom Odlukom, odnosno rok implementacije iste je odgođen do daljnjeg.

U skladu sa postojećim regulatornim okvirom valutni rizik je propisan Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje deviznim rizikom banaka kojom se reguliraju minimalni standardi za donošenje i provođenje programa, politika i procedura za preuzimanje, praćenje, kontrolu i upravljanje valutnim rizikom, te propisana ograničenja za otvorenu individualnu i ukupnu deviznu poziciju (duga ili kratka), obračunata u odnosu na osnovni kapital banke.

Kako bi Agencija pratila usklađenost banaka s propisanim ograničenjima i nivo izloženosti valutnom riziku, banke su dužne dnevno izvještavati Agenciju. Na osnovu kontrole, praćenja i analize dostavljenih izvještaja, može se zaključiti da se banke pridržavaju propisanih limita i da obavljaju svoje valutne aktivnosti u okvirima istih.

Posmatrano po bankama i ukupno na nivou bankarskog sistema FBiH može se konstatovati da se izloženost banaka i sistema valutnom riziku u 2016. godini kretala u okviru propisanih ograničenja.

Na nivou grupe SIBs, sa 30.09.2016. godine, iskazana je ukupna kratka valutna pozicija u iznosu od 67.480 hiljada KM, odnosno 4,4% ukupnog osnovnog kapitala banaka, što je za 25,6% manje od dozvoljene. U strukturi po valutama, najznačajniji uticaj ima individualna valutna pozicija za EUR koja je kratka valutna pozicija i iznosi 70.502 hiljada KM, odnosno 4,6% ukupnog osnovnog kapitala banaka, što je za 25,4% manje od dozvoljene. Na strani duge pozicije najznačajnija je individualna duga pozicija u ostalim valutama (GBP, HRK, CAD, AUD, SEK, i DKK), koja iznosi 1.721 hiljadu KM, ili 0,1% osnovnog kapitala, što je za 19,9 procentnih poena manje od dozvoljenog prekoračenja. Detaljniji prikaz daje se u Tabeli 1.

Tabela 1.

POZICIJA:	SIBs				UKUPNO
	EUR	USD	CHF	OSTALO	
(+) DUGA POZICIJA IZNOS			1.492	1.721	
(+)izražena u %			0,1	0,1	
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS	70.502	191			67.480
(-)izražena u %	4,6	0,010			4,4
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	25,4	19,9	19,9	19,9	25,6
Osnovni kapital	1.534.474				

Kada je u pitanju grupa Ostalih banaka, sa 30.09.2016. godine, iskazana je ukupna duga valutna pozicija u iznosu od 56.308 hiljada KM, odnosno 11,8% ukupnog osnovnog kapitala banaka, što je za 18,2% manje od dozvoljene pozicije. U strukturi po valutama, najznačajniji uticaj ima individualna valutna pozicija za EUR koja je duga i iznosi 51.651 hiljadu KM, odnosno 10,8% ukupnog osnovnog kapitala banaka, što je za 19,2% manje od dozvoljene. Nakon EUR najznačajnije učešće je u USD valuti, koja je takođe individualna duga pozicija, koja iznosi 2.251 hiljadu KM, ili 0,5% osnovnog kapitala, što je za 19,5 procentnih poena manje od dozvoljenog prekoračenja. Detaljniji prikaz daje se u Tabeli 2.

Tabela 2.

POZICIJA:	OSTALE BANKE				UKUPNO
	EUR	USD	CHF	OSTALO	
(+) DUGA POZICIJA IZNOS	51.561	2.251	509	417	56.308
(+)izražena u %	10,8	0,5	0,1	0,4	11,8
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS					
(-)izražena u %					
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	19,2	19,5	19,9	19,6	18,2
Osnovni kapital	477.538				

Ako posmatramo banke sa aspekta veličine aktive kako je i za očekivati, najveće učešće u ukupnoj otvorenoj poziciji na nivou sistema imale su najveće banke u sistemu. Detaljan pregled dat je u tabelama 3., 4., 5. i 6.

Banke Grupe I, imaju iskazanu ukupnu kratku valutnu poziciju u iznosu od 43.382 hiljade KM, odnosno 8,2% ukupnog osnovnog kapitala banaka, što je za 21,8 % manje od dozvoljene.

Tabela 3.

POZICIJA:	GRUPA I				
	EUR	USD	CHF	OSTALO	UKUPNO
(+) DUGA POZICIJA IZNOS				313	
(+)izražena u %				0,0	
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS	41.827	142	13		41.669
(-)izražena u %	4,7	0,0			4,7
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	25,3	20,0	20,0	20,0	25,3
Osnovni kapital	888.612				

Banke grupa II, III i IV imaju iskazane ukupne duge valutne pozicije koje po grupama iznose 22.901, 23.773 i 29.625 hiljada KM, odnosno čine 4,8%, 5,8% i 12,3% ukupnog osnovnog kapitala ovih grupa. U strukturi po valutama, najznačajniji uticaj po svim grupama imaju individualne valutne pozicija u EUR.

Tabela 4.

POZICIJA:	GRUPA II				
	EUR	USD	CHF	OSTALO	UKUPNO
(+) DUGA POZICIJA IZNOS	24.042	12	71	1.058	22.901
(+)izražena u %	5,1	0,0	0,0	0,2	4,8
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS					
(-)izražena u %					
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	24,9	20,0	20,0	19,8	25,2
Osnovni kapital	473.146				

Tabela 5.

POZICIJA:	GRUPA III				
	EUR	USD	CHF	OSTALO	UKUPNO
(+) DUGA POZICIJA IZNOS	20.695	169	1.665	2.283	23.773
(+)izražena u %	5,0	0,0	0,4	0,6	5,8
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS					
(-)izražena u %					
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	25,0	20,0	19,6	19,4	24,2
Osnovni kapital	240.283				

Tabela 6.

POZICIJA:	GRUPA IV				
	EUR	USD	CHF	OSTALO	UKUPNO
(+) DUGA POZICIJA IZNOS	26.233	2.023		2.109	29.625
(+)izražena u %	10,9	0,8		0,9	12,3
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS			740		
(-)izražena u %			0,3		
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	19,1	19,2	19,7	19,1	17,7
Osnovni kapital	240.283				

Ako posmatramo banke sa aspekta vlasništva dioničkog kapitala struktura otvorenih pozicija po valutama je prikazana u tabelama 7. i 8.:

Tabela 7.

POZICIJA:	BANKE SA STRANIM ILI VEĆINSKI STRANIM KAPITALOM				
	EUR	USD	CHF	OSTALO	UKUPNO
(+) DUGA POZICIJA IZNOS			1.786	2.700	
(+)izražena u %			0,1	0,2	
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS	30.070	209			33.869
(-)izražena u %	2,1	0,0			1,9
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	27,9	20,0	19,9	19,8	28,1
Osnovni kapital	1.816.185				

Tabela 8.

POZICIJA:	BANKE SA DOMAĆIM ILI VEĆINSKI DOMAĆIM KAPITALOM				
	EUR	USD	CHF	OSTALO	UKUPNO
(+) DUGA POZICIJA IZNOS	19.129	2.269		2.102	22.697
(+)izražena u %	9,8	1,2		1,1	11,6
(-)KRATKA POZICIJA IZNOS			803		
(-)izražena u %			0,4		
DOZVOLJENA POZICIJA PREKO NOĆI	30,0	20,0	20,0	20,0	30,0
VEĆA od dozvoljene (+) ili (-) u %					
MANJA od dozvoljena (+) ili (-) u %	20,2	18,8	19,6	18,9	18,4
Osnovni kapital	195.827				

Iako u uslovima funkcionisanja valutnog odbora banke nisu izložene valutnom riziku za najznačajniju valutu EUR, dužne su da se pridržavaju propisanih ograničenja za svaku valutu, kao i za ukupnu valutnu poziciju, te da dnevno upravljaju ovim rizikom u skladu s usvojenim programima, politikama, procedurama i planovima.

4.2. POLAZNE OSNOVE ZA QIS

QIS koji je predmet analize predstavlja studiju kvantitativnog uticaja primjene SA za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik u bankama u FBiH.

Sastoji se iz dva dijela i to:

1. COREP obrasci za segment tržišnog rizika, C 18.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizike pozicije dužničkih vrijednosnih papira kojima se trguje (TR SP RPDVP), C 21.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizik pozicije vlasničkih vrijednosnih papira (TR SP RPVVP), C 22.00 – Tržišni rizici: Standardizovani pristup za valutni rizik (TR SP VR) i C 23.00 – Tržišni rizici: Standardizovani pristup za robni rizik (TR SP RR), te obrasci za knjigu trgovanja, DIPKT - Detaljni izvještaj o poslovima knjige trgovanja i DSKT - Izvještaj o knjizi trgovanja - dnevna stanja, sa pripadajućim Uputstvom za popunjavanje izvještajnih obrazaca za potrebe QIS-a - standardiziranog pristupa za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik i dodatni obrasci za segment tržišnog rizika, odnosno za potrebe QIS-a traženo je od banaka da dostave sljedeće podatke:

- podaci o knjizi trgovanja,
- općem i specifičnom riziku dužničkih instrumenata,
- općem i specifičnom riziku vlasničkih instrumenata,
- valutnom riziku i
- robnom riziku.

Za razliku od obrazaca C 18.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizike pozicije dužničkih vrijednosnih papira kojima se trguje (TR SP RPDVP) i C 21.00 Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizik pozicije vlasničkih vrijednosnih papira (TR SP RPVVP) koji sadrže isključivo podatke iz knjige trgovanja, podaci koji se unose u obrasce C 22.00- Tržišni rizici - Standardizovani pristup za valutni rizik (TR SP VR) i C 23.00 Tržišni rizici: Standardizovani pristup za robni rizik (TR SP RR) podrazumijevanju i pozicije iz bankarske knjige.

2. Upitnici uz QIS implementacije novih zahtjeva u pogledu regulatornog kapitala, izračuna kapitalnih zahtjeva za kreditni, operativni i tržišni rizik – segment tržišnog rizika.

Banke su bile u obavezi da popune naprijed navedene obrasce zbirno, kao i obrasce C 18.00 Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizike pozicije dužničkih vrijednosnih papira kojima se trguje (TR SP RPDVP) i C 21.00 Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizik pozicije vlasničkih vrijednosnih papira (TR SP RPVVP) pojedinačno po valutama i po tržištima kako je definisano pripadajućim Uputstvom. U ovom kvantitativnom dijelu, dato je tekstualno, kroz Uputstvo, pojašnjenje pojedinačnih pozicija po svakom obrascu, odnosno označene su kolone i redovi obrazaca koje se trebaju popuniti. Pored toga, za potrebe popunjavanja ovih obrazaca bankama su dostavljeni i praktični primjeri izračuna, koji su preduslov za dobijanje podataka koji se unose u obrasce i na koje se izračunavaju kapitalni zahtjevi, kao i praktični primjeri načina popunjavanja obrazaca.

Dio QIS-a koji se odnosi na Upitnik sadrži pitanja, na koja su banke trebale da daju svoje odgovore, vezano za primjenu SA za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik.

Analiza QIS-a treba da pokaže kako banke planiraju, na koji način se pripremaju i koliko su spremne za implementaciju novog regulatornog okvira, kojim tržišnim rizicima su banke izložene i koliko, kakva je trenutna praksa upravljanja istim u bankama, koje potencijalne poteškoće su identifikovale u procesu pripreme i implementacije. Analizom kvantitativnog dijela QIS-a sagledava se projicirani kapitalni

zahtjev na nivou bankarskog sistema FBiH primjenom SA, a za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik.

U nastavku QIS-a daju se rezultati obrađenih podataka bankarskog sistema u FBiH sa stanjem na finansijski datum 30.09.2016. godine.

4.3. TRŽIŠNI RIZIK – ANALIZA PODATAKA

4.3.1. Obrazac C 18.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizike pozicije dužničkih vrijednosnih papira kojima se trguje (TR SP RPDVP)

Obrazac C 18.00 iz grupe SIBs, odnosno Grupe I dostavila je samo jedna banka. Banka je prijavila pozicijski rizik, odnosno ukupan iznos izloženosti riziku od 635 hiljada KM, kao i kapitalni zahtjev za opšti rizik u iznosu od 16 hiljada KM. Po specifičnom riziku kapitalni zahtjev iznosi 60 hiljada KM.

Posjedovanje pozicija u dužničkim instrumentima kojima se trguje u knjizi trgovanja izvjestila je samo jedna banka iz grupe Ostalih banaka, odnosno Grupe IV. Banka je prijavila pozicijski rizik, odnosno iznos pozicije koja podliježe kapitalnom zahtjevu od 7.697 hiljada KM, kao i kapitalni zahtjev za opšti rizik u iznosu od 184 hiljade KM. Po specifičnom riziku nije bilo kapitalnih zahtjeva iz razloga što su izloženosti po osnovu dužničkih vrijednosnih papira (obveznice po osnovu ratne štete FBiH i obveznice FBiH) klasifikovane u prvu kategoriju rizika koje imaju ponder 0%.

U obrascima C 18.00 koje su dostavile banke iz grupa II i III nisu navedeni kvantitativni podaci o ulaganjima i iznosima dužničkih vrijednosnih papira iz knjige trgovanja, te se zaključuje da banke koje pripadaju ovim grupama aktivno ne trguju dužničkim instrumentima, niti su izložene opštem i/ili specifičnom pozicijskom riziku, tj. tržišnom riziku u tom smislu, te analogno tome nisu iskazale kapitalne zahtjeve za ovaj segment tržišnog rizika.

Prema dostavljenim Obrascima C 18.00 ukupni iznos izloženosti riziku banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom, odnosno banaka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom iznosi 635 hiljada KM, odnosno 1.533 hiljade KM, dok kapitalni zahtjevi iznose 76 hiljada KM, odnosno 184 hiljade KM.

Ukupan iznos izloženosti riziku bankarskog sistema FBiH iznosi 2.168 hiljada KM, dok ukupni kapitalni zahtjev za pozicijski rizik dužničkih vrijednosnih papira iz knjige trgovanja nakon primjene nove regulative iznosi 260 hiljada KM.

4.3.2. Obrazac C 21.00 - Tržišni rizik: Standardizovani pristup za rizik pozicije vlasničkih vrijednosnih papira (TR SP RPVVP)

U obrascima C 21.00 koje su dostavile banke iz grupe SIBs navedeni su kvantitativni podaci o iznosima ulaganja u vlasničke instrumente iz knjige trgovanja u iznosu od 178 hiljada KM, odnosno iskazale su kapitalne zahtjeve za opšti pozicijski rizik vlasničkih vrijednosnih papira u iznosu od 21 hiljadu KM. Prema zbirnom obrascu grupe Ostalih banka vrijednost pozicija koje podliježu kapitalnim zahtjevima, odnosno ukupan izloženosti riziku iznosi 1.379 hiljada KM, dok ukupni kapitalni zahtjev iznosi 165 hiljada KM (kapitalni zahtjev za opšti rizik iznosi 98 hiljada KM, a specifični 65 hiljada KM i za pozicije u investicionim fondovima 3 hiljade KM).

Prema dostavljenim podacima banaka Grupe I, samo je jedna banka izvjestila pozicijski rizik, odnosno ukupan iznos izloženosti riziku od 2 hiljade KM. Ista nije iskazala kapitalne zahtjeve za ovaj segment tržišnog rizika.

Grupe II, III i IV su izvjestile o pozicijama u vlasničkim instrumentima kojima se trguje u knjizi trgovanja. Banke Grupe II su izvjestile o pozicijskom riziku, odnosno navele iznos pozicija koje podliježu kapitalnom zahtjevu od 176 hiljada KM, te kapitalni zahtjev za rizik u iznosu od 21 hiljadu KM. Banke Grupe III su izvjestile pozicijski rizik, odnosno iznos pozicija koje podliježu kapitalnom zahtjevu od 1.084 hiljade KM, kao i kapitalni zahtjev za rizik u iznosu od 130 hiljada KM. Grupa IV bilježi kapitalni zahtjev u iznosu od 35 hiljada KM, odnosno ukupan iznos izloženosti riziku od 295 hiljada KM.

Prema dostavljenim Obrascima C 21.00 ukupni iznos izloženosti riziku banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom, odnosno banaka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom iznosi 1.262 hiljade KM, odnosno 295 hiljada KM, dok kapitalni zahtjevi iznose 151 hiljadu KM, odnosno 35 hiljada KM.

Ukupan iznos izloženosti riziku bankarskog sistema FBiH iznosi 1.557 hiljada KM, dok ukupni kapitalni zahtjev za pozicijski rizik vlasničkih vrijednosnih papira iz knjige trgovanja nakon primjene nove regulative iznosi 186 hiljada KM.

4.3.3. Obrazac C 22.00 - Tržišni rizici: Standardizovani pristup za valutni rizik (TR SP VR)

U obrascima C 22.00 koje su dostavile banke iz grupe SIBs navedeni su podaci o iznosima pozicija koje su podložne kapitalnim zahtjevima za valutni rizik, odnosno ukupan iznos izloženosti riziku od 108.046 hiljada KM, odnosno iskazale su kapitalne zahtjeve za valutni rizik u iznosu od 12.965 hiljada KM.

Prema zbirnom obrascu grupe Ostalih banka vrijednost pozicija koje podliježu kapitalnim zahtjevima, odnosno ukupan izloženosti riziku iznosi 78.716 hiljada KM, dok ukupni kapitalni zahtjev iznosi 9.445 hiljada KM.

Prema dostavljenim podacima banaka Grupe I ukupan iznos izloženosti valutnom riziku iznosi 36.749 hiljada KM, a iskazani kapitalni zahtjev 4.410 hiljada KM.

Banke Grupe II su izvjestile o valutnom riziku, odnosno navele iznos ukupne izloženosti riziku koje podliježu kapitalnom zahtjevu od 63.801 hiljadu KM, te kapitalni zahtjev za rizik u iznosu od 7.655 hiljada KM.

Banke Grupe III su evidentirale valutni rizik, odnosno ukupnu izloženost riziku koja podliježe kapitalnom zahtjevu od 50.576 hiljada KM, kao i kapitalni zahtjev za rizik u iznosu od 6.069 hiljada KM.

Grupa IV bilježi kapitalni zahtjev u iznosu od 4.276 hiljada KM, odnosno ukupan iznos izloženosti riziku od 35.636 hiljada KM.

Prema dostavljenim Obrascima C 22.00 ukupni iznos izloženosti riziku banaka sa stranim ili većinski stranim kapitalom, odnosno banaka sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom iznosi 158.300 hiljada KM, odnosno 28.462 hiljade KM, dok kapitalni zahtjevi iznose 18.995 hiljada KM, odnosno 3.415 hiljada KM.

Ukupan iznos izloženosti valutnom riziku bankarskog sistema FBiH iznosi 186.762 hiljade KM, dok ukupni kapitalni zahtjev za valutni rizik nakon primjene nove regulative iznosi 22.410 hiljada KM.

4.3.4. Obrazac C 23.00 - Tržišni rizici: Standardizovani pristup za robni rizik (TR SP RR)

Prema dostavljenim podacima bankarski sistem FBiH, odnosno banke u FBiH nisu izložene robnom riziku, te u skladu s tim nisu evidentirani podaci vezani za izloženost robnom riziku i kapitalnim zahtjevima za isti. U tom smislu uticaj nove regulative je neutralan.

4.3.5 Detaljni izvještaj o poslovima knjige trgovanja i Izvještaj o knjizi trgovanja- dnevna stanja

Dvije banke iz grupe SIBs, odnosno Grupe I su ispunile obrasce za knjigu trgovanja - Detalji izvještaj o poslovima knjige trgovanja i Izvještaj o knjizi trgovanja- dnevna stanja. U Detaljnom izvještaju o poslovima knjige trgovanja ove dvije banke su evidentirale obveznice stare devizne štednje, dionice kompanija koje kotiraju na berzama, odnosno derivate (forward i swap ugovore). U Izvještaju o knjizi trgovanja - dnevna stanja banke su izvijestile i o postotnom udjelu knjige trgovanja u ukupnoj imovini banke koji u jednoj banci nikad ne prelazi 0,01%, a u drugoj banci se kreće između 0,08% i 5,30%.

Iz grupe Ostalih banaka, odnosno grupa III i IV Detaljni izvještaj o poslovima knjige trgovanja i Izvještaj o knjizi trgovanja - dnevna stanja su popunile, takođe, dvije banke. U Detaljnom izvještaju o poslovima knjige trgovanja ove dvije banke su evidentirale dionice i vlasničke udjele kompanija, obveznice ratne štete i obveznice Vlade FBiH, odnosno udjele u investicionim fondovima. Ove dvije banke po Izvještaju o knjizi trgovanja - dnevna stanja imaju najveći postotni udio knjige trgovanja u ukupnoj imovini banke od 1,77%, odnosno 0,07%.

U vezi sa prethodno navedenim, ukoliko bi se primjenjivali preliminarno utvrđeni limiti za mali obim knjige trgovanja sve banke koje su dostavile podatke iz predmetnih izvještaja će zamijeniti kapitalni zahtjev za poslove iz knjige trgovanja iz nacrtu Odluke o izračunavanju kapitala banaka koji se odnosi na kapitalne zahtjeve za tržišni rizik kapitalnim zahtjevom izračunatim u skladu s nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka koji se odnosi na kapitalne zahtjeve za kreditni rizik za njihove poslove iz knjige trgovanja, jer obim njihovih bilansnih i vanbilansnih poslova iz knjige trgovanja ispunjava oba uslova da obično iznosi manje od 5% ukupne imovine i 30 miliona KM i da nikada ne prelazi 6% ukupne imovine i 40 miliona KM.

4.4. DODATNI OBRASCI ZA POTREBE TRŽIŠNOG RIZIKA

Ovim QIS-om su bankama dostavljeni i dodatni obrasci uz tržišni rizik. Od dodatnih obrazaca koji su dostavljeni bankama za potrebe QIS-a novinu u odnosu na postojeću praksu predstavlja Obrazac DVU - Dodatna vrijednosna usklađenja.

Dodatna vrijednosna usklađivanja primjenjuju se na svu imovinu mjerenu po fer vrijednosti pri izračunu regulatornog kapitala i odbijaju se od redovnog osnovnog kapitala. O dodatnim vrijednosnim usklađivanjem za imovinu mjerenu po fer vrijednosti izvijestile su dvije banke iz grupe SIBs, odnosno dvije banke iz grupe Ostalih banaka. Banke iz grupe SIBs su evidentirale 232 hiljade KM, kao odbitnu stavku od regulatornog kapitala, dok su banke iz grupe Ostalih banaka navele iznos od 42 hiljade KM.

Iznos pozicija po grupama banaka na koje se primjenjuju dodatna vrijednosna usklađivanja daje se u sljedećoj tabeli.

- 000 KM -

Grupa	Fer vrijednost pozicija	Odbitna stavka od regulatornog kapitala
SIBs	231.924	232
Ostale banke	41.722	42

Ako se dodatna vrijednosna usklađenja analiziraju po grupama banaka sa aspekta veličine aktive dodatna vrijednosna usklađenja za imovinu mjerenu po fer vrijednosti su evidentirale banke iz grupa III i IV u iznosima od 232.496 hiljada KM, odnosno 41.150 hiljada KM. Kao odbitnu stavku od regulatornog kapitala banke iz grupa III i IV su evidentirale iznosu od 232 hiljade KM, odnosno 42 hiljade KM.

4.5. ANALIZA UPITNIKA SEGMENT TRŽIŠNOG RIZIKA

Kvalitativni dio QIS-a, odnosno Upitnik uz QIS u pogledu implementacije novih regulatornih zahtjeva u segmentu tržišnog rizika sadrži pitanja na koja su banke trebale da daju svoje odgovore, a vezano za primjenu SA za izračunavanje kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik.

Analiza ovog dijela QIS-a treba dodatno da pokaže kako banke planiraju, na koji način se pripremaju i koliko su spremne za implementaciju novih regulatornih zahtjeva u segmentu tržišnih rizika.

U nastavku teksta daje se analiza najznačajnijih odgovora na pitanja grupa SIBs i ostalih banaka.

Banka iz grupe SIBs ima uspostavljene specijalizovane organizacione dijelove u kojima se vrši identifikacija, praćenje i upravljanje tržišnim rizikom. U grupi Ostalih banaka organizaciona struktura je definisana na takav način da je po organizacionoj shemi pretpostavljeno postojanje samostalnih organizacionih dijelova za upravljanje tržišnim rizicima, odnosno segment upravljanja tržišnim rizikom je organizaciono smješten unutar drugih većih organizacionih dijelova, ali isti nisu kadrovski popunjeni.

Od tržišnih rizika kojima su banke iz grupe SIBs i ostalih banaka izložene, navode se valutni i pozicijski.

Segment tržišnog rizika u grupi SIBs, najčešće je regulisan strategijom upravljanja rizicima, politikama upravljanja tržišnim rizikom, odnosno politikama i procedurama za upravljanje valutnim rizikom, politikama i procedurama za ulaganja u portfolia vrijednosnih papira, kao i određenim smjernicama i drugim uputstvima.

Banke iz grupe Ostalih banaka tržišni rizik su definisale politikama i procedurama za upravljanje valutnim rizikom, politikama i procedurama za ulaganje u vrijednosne papire, politikama i procedurama za kamatne stope, i drugim internim aktima banaka.

Po pitanju vlastite metodologije za utvrđivanje limita za trgovanje i praćenje limita trgovanja četiri banke iz grupe SIBs su navele kako nemaju vlastitu metodologiju, dok dvije banke navode da nemaju vlastitu, ali koriste grupnu metodologiju. Jedna banka iz grupe SIBs navodi da se limiti za određena ulaganja u vrijednosne papire određuju po državama koji su utvrđeni od strane matične grupacije. Na isti način se određuju limiti i za valute.

U grupi Ostalih banaka, jedna banka navodi da ima vlastitu metodologiju za utvrđivanje limita za trgovanje, dvije banke da nemaju, a tri banke navode da nemaju knjigu trgovanja, tako da nisu ni definisani limiti u ovom dijelu. U dvije banke postoje uspostavljeni interni limiti za otvorenu valutnu poziciju po valutama i oni su značajno niži od limita koje propisuje Agencija.

Vezano za politiku ulaganja u portfolia namijenjena trgovanju tri banke iz grupe SIBs navode da je ista definisana Politikom trgovanja vrijednosnim papirima, odnosno Politikom upravljanja finansijskim portfoliom, te da je bazirana na poslovnim ciljevima i strategijama banke. Četiri banke iz grupe SIBs

navode da nemaju politiku ulaganja u portfolio namijenjen trgovanju. Kao razlozi su navedeni da im nije dozvoljeno kupovanje vrijednosnih papira za aktivno trgovanje, da nemaju knjigu trgovanja, odnosno da banka u dijelu transakcija sa devizama trguje samo za račun klijenta i dr.

Pet banke iz grupe Ostalih banaka navode da nemaju portfolia za trgovanje, te shodno tome nemaju ni politiku ulaganja. Kod preostalih banaka iz grupe Ostalih banaka navedeno je da se politika ulaganja zasniva na trendovima na predmetnom tržištu novca/kapitala u užem i širem geografskom obimu, kao i globalnim trendovima na uređenim tržištima i mogućim rizicima, kao i utvrđenim ograničenjima. Većina ovog portfolia koji je namijenjen trgovanju čine obveznice Vlade FBiH, odnosno ulaganja u dužničke vrijednosne papire emitenata.

Po pitanju načina na koji banke vrše identifikaciju, mjerenje i praćenje rizika, odnosno utvrđivanja kvaliteta portfolia, tri banke iz grupe SIBs su navele da isto prate kroz rejting zemlje i odobreni limit ukupne izloženosti definisane kroz izjave o preuzimanju rizika, odnosno vrši se identifikacija rizika pri samom uvođenju proizvoda kroz Proces uvođenja novog proizvoda i tokom godišnje ponovnog utvrđivanja rizika, odnosno koriste se alati grupacije. Rizici se mjere i prate na dnevnom nivou tako što se izračunavaju izloženosti tržišnim rizicima i vrši kontrola usklađenosti sa limitima. Također, se prate kretanje cijena na tržištu i mogući uticaji značajnih (stresnih) promjena na portfolia. Četiri banke iz ove grupe banaka nemaju izloženosti u knjizi trgovanja.

Kada se posmatraju banke iz grupe Ostalih banaka, a u vezi načina na koji iste identifikuju, mjere i prate rizik, pet banaka iz ove Grupe navode da nemaju izloženosti u knjizi trgovanja. Ostale banke iz navedene Grupe prate na dnevnom nivou promjene u neto vrijednosti imovine i shodno tome daju prijedloge u vezi portfolia za trgovanje.

Grupe SIBs i Ostalih banaka na dnevnom nivou vrše izvještavanje o tržišnom riziku po postojećim regulatornim zahtjevima za valutni rizik. Banke iz grupe SIBs vrše izvještavanje o tržišnom riziku na redovnoj periodičnoj osnovi matičnu grupaciju, kao i upravu i nadzorni odbor banke.

Banke iz grupe Ostalih banaka na redovnoj periodičnoj osnovi izvještavaju uprava i nadzorni odbor banke sa situacijom po pitanju izloženosti tržišnom riziku.

Po pitanju informatičke podrške upravljanju tržišnim rizikom i trgovanjem sve banke iz grupe SIBs navode da imaju adekvatnu informatičku podršku u smislu korištenja aplikativnih rješenja, odnosno korištenja različitih programa i platformi kao npr. Murex, Zeus, SAP, Reuters, Oracle-paris, Reuters za trgovanje, devizna platforma za trgovanje 360T i dr.

Četiri banke iz grupe Ostalih banaka navode da imaju informatičku podršku u smislu korištenja modula za učitavanje kursnih listi, odnosno informatičku podršku koja omogućava adekvatno osnovu za kategorizaciju stavki aktive, kako bi se mogli pripremiti izvještaji, te simulacije i stres testovi različitih kategorija tržišnog rizika. Četiri banke iz grupe Ostalih banaka nemaju adekvatnu informatičku podršku.

Pet banaka iz grupe SIBs prate na dnevnoj osnovi rizike koji proizlaze iz tržišnih rizika u smislu praćenja pozicija za trgovanje, iskorištenost, prekoračenje limita, valutnih pozicija i ostalih. Jedna banka iz ove grupe navodi da se valutne pozicije zatvaraju na pojedinačnom nivou tj. po pojedinačnom poslu u slučaju primjene tržišnog kursa ili na agregiranom nivou prilikom zatvaranja individualne devizne pozicije po pojedinim valutama. Rizici koji proizlaze iz trgovanja sa klijentima se prate na pojedinačnom nivou. Dok preostala jedna banka iz grupe SIBs navodi da nema izloženosti u knjizi trgovanja.

U grupi ostalih banaka tri banke navode da isto prate na dnevnoj osnovi, tri banke navode da nemaju izloženosti u knjizi trgovanja, dok preostale dvije banke navode da se poštuju zakonski propisani limiti za trgovanje vrijednosnim papirima, odnosno interno propisani limiti za valutni rizik.

Iz grupe SIBs njih četiri su odgovorile da nije bilo prekoračenja internih limita u posljednjoj godini dana, a tri banke da su se prekoračenja desila. Prekoračenja su se desila u slučaju „VaR“ limita za otvorenu deviznu poziciju banke, prekoračenje „Credit spread“ VaR-a i prekoračenje limita gubitka ulaganja.

Iz grupe Ostalih banaka šest banaka je izvijestilo da nije bilo prekoračenja internih limita u posljednjoj godini dana, jedna banka da su se prekoračenja desila (interni limit za deviznu poziciju EUR-a), a jedna banka je navela da nema knjigu trgovanja.

U većini slučajeva i u grupi SIBs i u grupi Ostalih banaka poslovi trgovanja se obavljaju na domaćim (Sarajevska i Banjalučka berza) i međunarodnim tržištima novca i kapitala.

Generalno, SIBs su odgovorile da koriste kompleksnije kvantitativne i/ili analitičke metode koje banka koristi za identifikaciju, mjerenje, praćenje i kontrolu tržišnog rizika. Neke od njih su: „Monte Carlo simulacija“ sa 10.000 uzastopnih kalkulacija uz period držanja 1 dan i nivo pouzdanosti od 99% (VaR-a za valutni rizik, rizik dionica, rizik kreditnog spreda), „JPM metoda variance – kovariance“ (rizik kamatne stope), mjere senzitivnosti sa limitima za senzitivnost, limiti za VaR i nominalni limiti, GAP-ovi, „Credit basis Point value“ i dr.

Banke iz grupe Ostalih banaka koriste, između ostalog, Gap analizu pozicija kamatnog rizika, simulacije/stres testove značajnijih promjena u stavkama aktive/pasive, putem izračuna scenarija putem standardnog metoda i uticaja na ekonomsku vrijednost kapitala primjenom stope od +/-2%, i dr.

Sve banke iz grupe SIBs koriste derivate, i to najčešće u obliku valutnih terminskih ugovora i valutnih swapova, dok jedna banka koristi i kamatne swapove.

Ostale banke ne koriste derivatne instrumente.

Od sedam banaka iz grupe SIBs jedna je navela da koristi derivate kao zaštitu. Sve ostale banke su odgovorile da iste ne koriste u tom smislu.

Od svih banaka iz sistema FBiH samo je jedna banka iz grupe SIBs navela da u svom portfoliju za trgovanje ima vrijednosne papire čiji su emitenti države iz Euro zone i to dužničke vrijednosne papire emitovane od vlada Austrije i Hrvatske.

Na sva ostala pitanja kvalitativnog dijela QIS-a, od pitanja broj 4.19 do 4.22, koja se odnose na poslove sa nekim priznatim berzama koje nisu navedene u Prilogu III nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka, te trgovanje udjelima investicionih fondova u posljednje 3 godine, dioničkim indeksima u portfoliima namijenjenim za trgovanje i obavljanje poslove underwrittinga u smislu člana 140. nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka, sve banke bankarskog sistema FBiH su odgovorile negativno, odnosno da se ne bave naprijed navedenim poslovima i ne učestvuju na priznatim berzama mimo Priloga III nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka, osim jedne banke iz grupe Ostalih banaka koja je navela da je kupovala udjele u investicionim fondovima.

4.6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA – SEGMENT TRŽIŠNI RIZIK

Analiza podataka iz segmenta tržišnih rizika, kao i zaključak koji je proizašao iz iste, rađeni su isključivo na osnovu podataka banaka koji su kao takvi dostavljeni Agenciji. Agencija je izvršila logičke kontrole i druge primjerene provjere tačnosti dostavljenih informacija, ali zbog činjenice da se radi o novom regulatornom okviru i novim praksama u bankama, fokus ne bi trebao biti na kvantitativnim rezultatima, već bi se rezultati ove analize trebali koristiti više u informativne svrhe, stvaranje opšte slike i bolje razumijevanje cjelokupnog uticaja novog regulatornog okvira na bankarski sistem FBiH.

Trenutno, segment tržišnih rizika je regulisan samo u dijelu valutnog rizika i to kroz Odluku o minimalnim standardima za upravljanje valutnim rizikom banaka. Obavezni kapitalni zahtjevi za tržišne rizike nisu propisani.

Dakle, uticaj nove regulative ogleda se u činjenici da će se za razliku od postojeće regulative zahtijevati kapitalni zahtjevi po svim rizicima iz segmenta tržišnih rizika, te će ukupni kapitalni zahtjevi biti uvećani

za ukupan iznos kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik koji će biti zahtjevan i izračunavan primjenom novih standarda.

- 000 KM -

Obrazac	Kapitalni zahtjev	Iznos izloženosti riziku
C 18.00 - Pozicijski rizik dužnički instrumenti	260	2.168
C 21.00 - Pozicijski rizik vlasnički instrumenti	186	1.557
C 22.00 - Valutni rizik	22.410	186.762
C 23.00 - Robni rizik	0	0
Ukupno	22.856	190.487

Iz rezultata QIS-a vidljivo je povećanje ukupnih kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik u iznosu od 22.856 hiljada KM. Najveći kapitalni zahtjev odnosi se na valutni rizik i iznosi 22.410 hiljada KM, ili 98% ukupnih kapitalnih zahtjeva izračunatih prema novoj regulativi. S druge strane nijedna banka ne izračunava kapitalni zahtjev za robni rizik. Treba naglasiti da se u strukturi kapitalnih zahtjeva za valutni rizik najveći iznos odnosi na valutu EUR, odnosno da ukupan iznos izloženosti valutnom riziku bankarskog sistema FBiH u EUR iznosi 164.549 hiljada KM. Trenutni je stav da iako u uslovima funkcionisanja valutnog odbora banke nisu izložene valutnom riziku dužne su da se pridržavaju propisanih ograničenja za svaku valutu, ukupnu valutnu poziciju, da dnevno upravljaju ovim rizikom, te izračunavaju kapitalne zahtjeve.

Rezultati QIS-a su takođe pokazali da ukoliko bi se primjenjivali preliminarno utvrđeni limiti za mali obim knjige trgovanja sve banke će kapitalni zahtjev izračunavati u skladu s dijelom nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka koji se odnosi na kapitalne zahtjeve za kreditni rizik za njihove poslove iz knjige trgovanja. U tom smislu kapitalni zahtjev za pozicijski rizik dužničkih vrijednosnih papira iz obrasca C 18.00 bi bio jednak nuli, obzirom da se svi instrumenti navedeni u odgovorima banaka iz ovog obrasca odnose na instrumente izdate od strane emitenata koji se prema dijelu nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka za segment kreditnog rizika svrstavaju u kategoriju izloženosti prema regionalnim vladama ili lokalnim vlastima sa propisanim ponderom rizika od 0%, odnosno kapitalni zahtjev je jednak nuli. Kada je u pitanju pozicijski rizik vlasničkih vrijednosnih papira iz obrasca C 21.00 kapitalni zahtjev bi ostao na približno istom nivou, obzirom da su prema dostavljenim podacima emiteniti ovih instrumenata pravna lica i investicioni fondovi koji prema dijelu nacrta Odluke o izračunavanju kapitala banaka za segment kreditnog rizika svrstavaju u kategoriju izloženosti sa ponderom rizika od 100%.

Pored uticaja na povećanje kapitalnih zahtjeva po novom regulatornom okviru predviđen je dodatni uticaj na kapital u smislu da su propisana dodatna vrijednosna usklađenja za svu imovinu mjerenu po fer vrijednosti (banke evidentirale iznos od 273.646 hiljada KM), što će se evidentirati kao odbitna stavka od regulatornog kapitala. Prema dostavljenim izvještajima kapital na nivou sistema FBiH će biti umanjjen za iznos od 274 hiljade KM.

Prema dostavljenim odgovorima iz kvalitativnog dijela QIS-a većina banaka se ne bavi poslovima trgovanja, a one banke koje se istim bave imaju uspostavljene specijalizovane organizacione dijelove u kojima se vrši identifikacija, praćenje i upravljanje tržišnim rizikom, metodologije za praćenje limita (Metodologije grupe), te identifikaciju, mjerenje i praćenje rizika, odnosno utvrđivanja kvaliteta portfolia, potrebne interne akte (Strategije, Politike i dr.), odnosno upravljaju tržišnim rizikom na način koji odgovara kompleksnosti aktivnosti trgovanja.

Po pitanju valutnog rizika, sve banke na dnevnoj osnovi prate i izvještavaju o valutnom riziku. Pored toga određene banke prate na dnevnoj osnovi i druge rizike koji proizlaze iz tržišnih rizika u smislu praćenja pozicija za trgovanje, iskorištenost, prekoračenje limita i ostalo.

Sve banke iz grupe SIBs koriste derivate i to najčešće u obliku valutnih terminskih ugovora i valutnih swapova, dok banke iz grupe Ostalih banke ne koriste derivatne instrumente.

U većini slučajeva banke poslove trgovanja obavljaju na domaćim (Sarajevska i Banjalučka berza) i međunarodnim tržištima novca i kapitala.

Prethodno prezentirani rezultati ove Analize, posmatrani u kontekstu uvođenja novih regulatornih zahtjeva u segmentu tržišnih rizika, upućuju na opšti zaključak da se banke u značajnoj mjeri ne bave poslovima trgovanja i da to nemaju namjeru u skorije vrijeme (posebno u kontekstu poslova trgovanja udjelima u investicionim fondovima, dioničkim indeksima u portfolima namijenjenim trgovanju i poslovima underwrittinga).

5. ZAKLJUČAK

Analiza QIS-a rađena je isključivo na osnovu podataka banaka koji su kao takvi dostavljeni Agenciji, koja je izvršila logičke kontrole i druge primjerene provjere tačnosti dostavljenih informacija, ali zbog činjenice da se radi o novom regulatornom okviru i novim praksama u bankama, fokus ne bi trebao biti na kvantitativnim rezultatima, već bi se rezultati ove analize trebali koristiti više u informativne svrhe, stvaranju opšte slike i bolje razumijevanje cjelokupnog uticaja novog regulatornog okvira na bankarski sistem FBiH.

Prema analizi dostavljenih podataka iz QIS-a, primjenjujući varijantu ispravke vrijednosti ili rezervisanja za kreditne gubitke, u zavisnosti šta je veće (varijanta 2), efekat promjene regulatornog kapitala prema novom regulatornom okviru je smanjenje regulatornog kapitala u odnosu na postojeći regulatorni okvir (neto kapital) za 67.797 hiljada KM ili za 3,1%.

Efekat smanjenja rezultat je različite metodologije izračuna regulatornog kapitala kao i novih odbitnih stavki od kapitala banke, kao i iznosa opštih rezervi za pokriće kreditnih gubitaka za aktivu banke procjenjenu kao kategorija A - dobra aktiva koji nije uključen u izračun regulatornog kapitala prema novom regulatornom okviru.

Stopa ukupnog kapitala na nivou bankarskog sistema FBiH iznosila bi 16,47%, što je u odnosu na stopu po postojećem regulatornom okviru više za 0,30%.

Sve banke bi ispunjavale stopu redovnog osnovnog kapitala i stopu osnovnog kapitala, dok bi dvije banke imale stopu ukupnog kapitala nižu od 12,0%. Najveću stopu redovnog osnovnog kapitala, kao i stopu osnovnog odnosno ukupnog kapitala imaju banke koje nisu sistemski značajene, odnosno banke sa domaćim ili većinski domaćim kapitalom i banke koje pripadaju IV grupi banaka po veličini aktive. Jedna od banaka koja iskazuje stopu ukupnog kapitala ispod 12%, je SIB, a po osnovu umanjenja za značajna ulaganja u subjekte finansijskog sektora, kao i prikazanog manjeg iznosa opštih ispravki vrijednosti za kreditni rizik uključenih u dopunski kapital i istovremeno banka je imala konzervativniji pristup te je za pojedine stavke imovine koristila veće pondere u odnosu na one propisane nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka.

Takođe, analiza je pokazala da bi sve banke imale zaštitni sloj za očuvanje kapitala, odnosno regulatorni kapital u obliku redovnog osnovnog kapitala u iznosu od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku.

Ukoliko bi banke koristila kod izračuna samo ispravke vrijednosti prema MRS-u 39 i rezervisanja prema MRS-u 37 (varijanta 1) efekat bi bio povećanje regulatornog kapitala za 125.965 hiljada KM ili 5,8%, odnosno, stopa ukupnog kapitala bi iznosila 17,3%.

U slučaju da banke primjene SA pristup za operativni rizik, izloženost banaka po operativnom riziku bi se smanjila cca 10%.

Prema novom regulatornom okviru (varijanta 2) ukupan iznos izloženosti je 12.676.693 hiljada KM, pri čemu je učešće izloženosti kreditnom riziku 91,25%, operativnom riziku 7,25% i tržišnom riziku 1,50%. Ukupna izloženost prema novom regulatornom okviru (varijanta 2) manja je za 714.955 hiljada KM ili za 5,3% u odnosu na postojeći regulatorni okvir, a posljedica je smanjenja izloženosti po kreditnom riziku i uključenja izloženosti za tržišni rizik.

Ukupan rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata po varijanti 1 bi se praktičnom primjenom SA Bazel-a III smanjio sa 12.401 milion KM na 12.080 miliona KM, odnosno za 3%. U slučaju varijante 2, ukupan rizik ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata bi se primjenom SA pristupa Bazel-a III smanjio sa 12.401 milion KM na 11.567 miliona KM, odnosno za 7%.

Kada govorimo o obje varijante kod 9 banaka smanjen je iznos rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata, dok je kod preostalih 6 banaka povećan, što je rezultiralo smanjenjem ukupne rizikom ponderisane aktive i kreditnih ekvivalenata za neto iznos 321 milion KM (prva varijanta), odnosno za 834 miliona KM (druga varijanta). Najznačajnije smanjenje zabilježeno je ponajprije zbog primjene nižih pondera rizika po određenim rizičnim kategorijama, naročito pondera 75%. Pored navedenog, povećanje rizikom ponderisane aktive zabilježeno je prije svega zbog povećanja pondera rizika sa 100% na 150%. Bitno je napomenuti da nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka nisu predviđeni ponderi rizika 35% i 50%, na izloženosti ili dijelove izloženosti koje su potpuno obezbijedene hipotekama na stambenim/poslovnim nekretninama, a u skladu sa Strategijom Agencije.

Stopa finansijske poluge banaka uključenih u analizu QIS-a na dan 30.09.2016. godine iznosi 10,2%, što je iznad propisanog minimuma i prema postojećem i prema novom regulatornom okviru.

U dijelu provedenog QIS-a, u segmentu operativnog rizika, sagledane su, prije svega, razlike u kapitalnim zahtjevima za izračunavanje operativnog rizika, poređenjem dosadašnjeg BIA i SA pristupa (ukoliko se banke odluče na prelazak i Agencija da suglasnost). Željeni efekat je da se uspoređi u kojoj mjeri su banke spremne za prelazak na SA pristup, tj. da se vidi koliko bi banke manje izdvajale kapitalnih zahtjeva za izračun operativnog rizika u odnosu na dosadašnji BIA pristup.

Kod procjene operativnog rizika, značajni su dobiveni podaci o frekvenciji štetnih događaja i njihovih značajno materijalnih efekata na banku. Može se zaključiti da šteta uzrokovana operativnim rizikom, u promatranom periodu, nema značajnog utjecaja na kapitalne zahtjeve za ovaj rizik.

Može se zaključiti da, ovisno o konkretnom pristupu kod upravljanja operativnim rizikom, na uticaj pokazatelja najviše utiču: veličina banke, vlasništvo na dioničkim kapitalom, razvijenost informacijskih sustava, organizacijska struktura i dr. Banke su prepoznale potrebu za neovisnom pristupu procjene operativnog rizika, tj. njegovih efekata na kapital.

Uticaj nove regulative iz segmenta tržišnog rizika ogleda se u činjenici da će se za razliku od postojeće regulative, zahtijevati kapitalni zahtjevi po svim rizicima iz segmenta tržišnih rizika (pozicijski, valutni i robni rizik), te će ukupni kapitalni zahtjevi biti uvećani za ukupan iznos kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik koji će iznositi 22.856 hiljada KM. Iz rezultata QIS-a vidljivo je povećanje ukupnih kapitalnih zahtjeva za tržišni rizik u iznosu od 22.856 hiljada KM. Najveći kapitalni zahtjev odnosi se na valutni rizik i iznosi 22.410 hiljada KM, ili 98% ukupnih kapitalnih zahtjeva izračunatih prema novoj regulativi. S druge strane nijedna banka ne izračunava kapitalni zahtjev za robni rizik. Treba naglasiti da se u strukturi kapitalnih zahtjeva za valutni rizik najveći iznos odnosi na valutu EUR, odnosno da ukupan iznos izloženosti valutnom riziku bankarskog sistema FBiH u EUR iznosi 164.549 hiljada KM. Trenutni je stav da iako u uslovima funkcionisanja valutnog odbora banke nisu izložene valutnom riziku dužne su da se pridržavaju propisanih ograničenja za svaku valutu, ukupnu valutnu poziciju, da dnevno upravljaju ovim rizikom, te izračunavaju kapitalne zahtjeve.

Rezultati QIS-a su takođe pokazali da ukoliko bi se primjenjivali preliminarno utvrđeni limiti za mali obim knjige trgovanja sve banke će kapitalni zahtjev izračunavati u skladu sa nacrtom Odluke o izračunavanju kapitala banaka koji se odnosi na kapitalne zahtjeve za kreditni rizik za njihove poslove iz knjige trgovanja.

U tom smislu kapitalni zahtjev za pozicijski rizik dužničkih vrijednosnih papira iz obrasca C 18.00 bi bio jednak nuli, obzirom da se svi instrumenti navedeni u odgovorima banaka iz ovog obrasca odnose na instrumente izdate od strane emitenata koji se prema dijelu nacrtu Odluke o izračunavanju kapitala banaka za segment kreditnog rizika svrstavaju u kategoriju izloženosti prema regionalnim vladama ili lokalnim vlastima sa propisanim ponderom rizika od 0%, odnosno kapitalni zahtjev je jednak nuli. Kada je u pitanju pozicijski rizik vlasničkih vrijednosnih papira iz obrasca C 21.00 kapitalni zahtjev bi ostao na približno istom nivou, obzirom da su prema dostavljenim podacima emitenti ovih instrumenata pravna lica i investicioni fondovi koji prema dijelu nacrtu Odluke o izračunavanju kapitala banaka za segment kreditnog rizika svrstavaju u kategoriju izloženosti sa ponderom rizika od 100%.